

Assistansersättning Domar t.o.m. juni 2000

Rättslägesöversikt

RFV ANSER

Under beteckningen RIKSFÖRSÄKRINGSVERKET ANSER publicerar Riksförsäkringsverket bl a

- rättslägesanalyser och rättsfallsöversikter
- viktiga remissyttranden samt rapporter och framställningar till regeringen.

Beslut om remissyttranden samt rapporter och framställningar till regeringen har i regel fattats av verkets styrelse.

UPPLYSNINGAR

Ombudsenheten
Carina Bindzau
Tel 08-786 96 80

REKVISITION

Riksförsäkringsverkets Kundtjänst Tfn 08-795 23 55
Fax 08-760 58 95. E-post: order@special.lagerhus.se eller på
Internet www.rfv.se

Skriftserier som ges ut av Riksförsäkringsverket:

RFV Föreskriver (RFFS)	Författningar med bindande föreskrifter
RFV Rekommenderar (RAR)	Allmänna råd om tillämpningen av författningar
RFV Vägledning	Beskrivning av författningsbestämmelser, allmänna råd, förarbeten, rättspraxis, exempel och kommentarer
RFV Analyserar	Resultat av utrednings- och utvärderingsarbete samt av uppföljnings- och konferensverksamhet.
RFV Anser	Tolkningar av rättsläget och uttalande om verkets åsikt i olika frågor
RFV Informerar	Redovisning av statistik, upplysningar om regler, rutiner och praxis.
RFV Redovisar	Försäkringsanalyser och rapporter med mer begränsade frågeställningar.

Till de allmänna
försäkringskassorna

Riksförsäkringsverket gav år 1998 ut en rättslägesöversikt (RFV ANSER 1998:8) med enbart Regeringsrättsdomar, vilken bl.a. omfattade fem domar som gällde assistansersättning och en dom som gällde lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Denna rättsfallsöversikt är en fortsättning på den tidigare översikten såvitt gäller rätten till assistansersättning.

Denna rättsfallsöversikt omfattar tre domar från Regeringsrätten, varav en gäller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, samt vissa kammarrättsdomar som är meddelade före juli 2000.

Ny lagstiftning och senare rättsfall kan komma att förändra bilden

Denna rättsfallsöversikt kan också läsas på SoFiA.

På Riksförsäkringsverkets vägnar

Astrid Christiernsson

Innehåll

Inledning	3
Sammanfattning.....	5
Assistansersättning för barn.....	7
Kommentar	12
Assistansersättning för vuxna.....	14
Kommentar	23
Kommentar	26
Kommentar	29
Kommentar	31
Assistansersättning under skoltid	33
Kommentar	38
Vårdbidragets storlek efter att assistansersättning beviljats	39
Kommentar	40
Utbetalning av assistansersättning m.m.	42
Kommentar	44
Schablonbelopp, arbetsledning m.m.....	46
Kommentar	48
Förkortningar.....	49
Förteckning över domar.....	50

Inledning

RFV har tidigare gett ut en rättsfallsöversikt - RFV ANSER 1998:8 - med kommentarer till sex domar som avser tillämpning av LASS.

Denna rättsfallsöversikt omfattar tre domar från RegR (varav en gäller LSS) och kammarrättsdomar.

Eftersom kammarrätten inte är högsta instans och det finns fyra kammarrätter är dessa domar naturligtvis inte så vägledande som en dom från Regeringsrätten. Kammarrätterna kan göra olika bedömningar och även avdelningar inom samma kammarrätt kan ibland komma till olika resultat i liknande ärenden. Vidare kan ju domarna överklagas och ändras av RegR.

RFV och enskilda har i flera fall överklagat kammarrättsdomar till Regeringsrätten. RegR har i flertalet fall inte meddelat prövningstillstånd. Det är viktigt att komma ihåg att detta inte innebär att RegR anser att kammarrätten har kommit till ett riktigt resultat. Att RegR inte meddelar prövningstillstånd kan exempelvis bero på att RegR anser att andra domar från RegR lämnar tillräcklig vägledning eller att utredningen är för dålig "det är inget bra mål".

Domarna i denna rättsfallsöversikt behandlar assistansersättning för barn och vuxna, för barn i skola, retroaktiva utbetalningar, ersättningens storlek och reducering av vårdbidrag på grund av att assistansersättning har beviljats.

Rätten till assistansersättning i daglig verksamhet och barnomsorg redovisas under rubrikerna Assistansersättning för barn respektive Assistansersättning för vuxna.

RFV redogör i denna översikt för kammarrättsdomar som meddelats 1999 och första halvåret 2000 med följande undantag.

I avsnittet som rör assistansersättning under skoltid har även de kammarrättsdomar tagits med, i vilka RegR fattat beslut om att inte bevilja prövningstillstånd under 1999.

Eftersom det finns så få kammarrättsdomar som behandlar frågan om vårdbidragets storlek efter att assistansersättning beviljats, har även vissa kammarrättsdomar som meddelats före 1999 tagits med.

Under rubriken Utbetalning av assistansersättning har RFV även redovisat en kammarrättsdom från 1997 på grund av att RFV överklagat den och beviljats prövningstillstånd.

I de fall kammarrättsdomarna har överklagats anges detta.

Under rubriken Assistansersättning för barn har även de mål tagits med där den assistansberättigade blev myndig under processens gång.

Kammarrättsdomarna är numrerade inom varje avsnitt.

Sammanfattning

Kammarrätterna har genomgående beaktat det ansvar som föräldrarna har att hjälpa sina barn. Kammarätterna har i vissa fall förklarat att bl.a. på grund av omfattningen av föräldraansvaret kan assistansersättning inte lämnas eller att hjälpbehovet är så stort att assistansersättning ska lämnas trots det ansvar som föräldrarna har att hjälpa sina barn. Ansvaret och hjälpbehovet för ett litet barn är givetvis mer omfattande än för ett äldre barn. I domen RÅ 1997 ref 23 I hade RegR ansett att för ett friskt barn i tolvårsåldern var behovet av hjälp med grundläggande behov av begränsad omfattning.

Kammarrätterna har inte gått in på om barnet tillhör den lilla grupp barn som har omfattande omvårdnadsbehov under hela dygnet eller stor del av dygnet och som på grund av t.ex. hjärnskada, generell skada eller sjukdom har flera funktionshinder samtidigt (prop 1992/93:159). RFV har i flera mål hävdad att det aktuella barnet inte tillhör den lilla gruppen och därför inte har rätt till assistansersättning utan att få frågan prövad.

Två kammarrätter har ansett att *habilitering och träning* är att hänföra till sjukvård och därför inte berättigar till assistansersättning.

Flertalet mål som avser *vuxna* rör personer med psykiska besvär och problemet med gränsdragningen mellan motivation/aktivering (som inte berättigar till assistansersättning) och annat hjälpbehov (som berättigar till assistansersättning). I RFV ANSER 1998:8 kommenterade RFV en dom från RegR som gällde en psykiskt funktionshindrad. RegR ansåg i den domen att aktiveringsinsatser inte var att hänföra till grundläggande behov och RFV ansåg att med sådana insatser kunde jämföras motivationsinsatser.

I RÅ 1997 ref 23 I uttalade RegR att ”aktiv tillsyn” var att hänföra till grundläggande behov. RFV ansåg då att en viktig faktor när man skulle bedöma om det förelåg behov av aktiv tillsyn var att den assistansberättigad inte kunde kommunicera. I RegR:s mål 3534-1998 har dock den funktionshindrade även ansetts behöva aktiv tillsyn trots att hon kunde kommunicera.

Behovet av hjälp med *kommunicering* har bedömts i flera mål, men tidsåtgången har bedömts endast i ett fall – då man gick på försäkringskassans tidigare bedömning. RegR har i mål RÅ 2000 ref 11 funnit att svårigheter med kommunikering fanns då den funktionshindrade främst uttryckte sig genom signaler i beteende och ansiktsuttryck. I detta mål förklarade RegR även att kommunikering för att upprätthålla sociala kontakter hörde till de grundläggande behoven.

RegR:s mål RÅ 2000 ref 11 gällde assistansersättning både tid före och efter den 1 juli 1996, då lagen ändrades. De grundläggande

förutsättningarna för assistansersättning preciserades och skärptes då i viss mån och möjligheterna att få assistansersättning i barnomsorg och i daglig verksamhet beskars väsentligt. Det fanns inga övergångsbestämmelser som föreskrev vilka bestämmelser som skulle tillämpas.

Då det gäller assistansersättning efter den 1 juli 1996 skall, enligt RegR, de nya bestämmelserna gälla. Om det gäller assistansersättning före den 1 juli 1996 ska de gamla bestämmelserna tillämpas, om det är så att den försäkrade inte kan få assistansersättning enligt de nya restriktivare bestämmelserna.

I målet RÅ 2000 ref 11 har RegR även behandlat frågan vilken tidsperiod som ska vara föremål för prövning då det gäller rätten till assistansersättning. Utgångspunkt är enligt RegR tidpunkten för anmälan. Prövningstiden begränsas av att det måste finnas tillräckligt utredning för att kunna fatta beslut och att det ska vara samma frågor som prövas i alla instanserna.

RegR har i sitt mål RÅ 2000 ref 11 vid bedömningen av om den funktionshindrade behövde hjälp med grundläggande behov i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan tagit hänsyn även till tiden i daglig verksamhet, eftersom särskilda skäl enligt 4 § LASS förelåg.

Kammarrätterna har då det gäller *assistansersättning i skola* i många fall funnit att det med hänsyn till skolsituationen inte förelåg särskilda skäl för att bevilja assistansersättning.

Kammarrätterna har i regel inte godtagit retroaktiva anställningsavtal och har inte funnit att assistansersättning kan betalas ut om det saknas anställningsavtal.

RFV har inte noterat några anmärkningsvärda skillnader i bedömningarna mellan de olika kammarrätterna.

Assistansersättning för barn

Enligt 3 § LASS har den som omfattas av 1 § LSS, utom i fall som anges i 4 §, rätt att för sin dagliga livsföring få assistansersättning enligt lagen om han eller hon inte har fyllt 65 år och har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov under i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan. I sista stycket samma lagrum anges att personlig assistans har samma betydelse som i 9 a § LSS.

I 9 a § första stycket LSS anges att med personlig assistans avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov).

Av 4 § LASS framgår att assistansersättning inte lämnas för tid då den funktionshindrade vistas i eller deltar i barnomsorg, skola eller daglig verksamhet enligt 9 § 10 LSS om inte särskilda skäl föreligger.

Siffrorna inom parentes anger den assistansberättigades ungefärliga ålder vid försäkringskassans beslut.

1. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 3590-1997 (1999-02-09) gällde en flicka E, född 1987 (9år) med svår CP-skada. Hon var rullstolsbunden, behövde hjälp med allt och kunde inte kommunicera med andra. Försäkringskassan beviljade i beslut i februari 1997 med hänsyn till föräldraansvaret, vårdbidrag, avlösarservice, skola och fritidsinsatser assistansersättning med 30 timmar per vecka. E yrkade assistansersättning med 48,5 timmar per vecka. Hon framhöll att försäkringskassan beräknat hjälpbehovet hemma till 48,5 timmar. Dessutom behövde hon hjälp nattetid och under skollov.

Kammarrätten fann med bl.a. hänsyn till att vårdbidraget inte skulle påverka rätten till assistansersättning att E var berättigad till assistansersättning med 48,5 timmar per vecka.

2. Kammarrättens i Stockholm mål nr 3228-1997 (1999-03-04) gällde en flicka M, född 1992 (4 år), med psykomotorisk utvecklingsförsening, microcephalus, och en cp-skada av typ tonusväxlingssyndrom. Hon kunde inte gå, använde rullstol och behövde hjälp med i stort sett allting. Försäkringskassan fann i beslut i februari 1996 att hon inte var berättigad till assistansersättning eftersom hon inte hade det omfattande omvårdnadsbehov dygnet runt som krävdes för att barn skulle ha rätt till assistansersättning.

Kammarrätten konstaterade att M:s behov av stöd och hjälp var mycket mer omfattande än vad som kunde innefattas i föräldraansvaret för friska barn i samma ålder. Särskilda skäl för rätt till assistansersättning på dagis

fanns inte. Hon hade rätt att vara på dagis 30 timmar/vecka (föräldrarna ansåg att 15 timmar på dagis var lagom för henne). Kammarrätten beaktade bara hjälpbehov i hemmet och fann då att M hade behov av personlig assistans för grundläggande behov under i vart fall mer än 20 timmar per vecka. Slutligen erinrade kammarrätten om att försäkringskassan enligt 14 § LASS var skyldig att höra kommunen i ärenden enligt LASS.

3. Kammarrättens i Göteborg mål nr 1093-1997 (1999-06-14) gällde en pojke K, född 1982 (14 år), med Morbus Down.

Kammarrätten fann att K behövde praktisk hjälp med bl.a. personlig hygien, måltider och av- och påklädning. Hans föräldrar måste ofta ingripa för att bl.a. hindra att han förstörde föremål, åt för mycket eller något olämpligt. En sådan aktiv tillsyn förutsatte enligt kammarrättens mening – bl.a. med hänsyn till hans svårigheter att kommunicera (han saknade i stort sett tal och klarade teckenspråk dåligt) – ingående kunskaper om honom och föll inom ramen för grundläggande behov. För ett friskt barn i hans ålder var behovet av hjälp med de grundläggande behoven så begränsat att det inte var möjligt att med hänvisning till föräldraansvaret bortse från någon nämnvärd del av den tid som gick åt för att hjälpa honom. Att helt vårdbidrag utgått skulle inte heller beaktas. Kammarrätten fann därför att han var berättigad till assistansersättning.

4. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 1974-1997 (1999-10-28) gällde en pojke E, född 1990 (6 år). Han var autistisk och hade en grav utvecklingsstörning. Han kunde inte prata, klä sig eller äta själv. Han var på dagis 09.00–15.00. Försäkringskassan fann att E inte hade rätt till assistansersättning. E överklagade beslutet till länsrätten. RFV framhöll att enligt verket tillhörde E inte den grupp mycket vårdkrävande barn som beskrevs i propositionen.

Kammarrätten fann – med beaktande av det ansvar som vårdnadshavare har enligt föräldrabalken och de samhällsinsatser i övrigt som E var berättigad till - att han inte hade behov av personlig assistans för sina grundläggande behov i sådan omfattning att det översteg 20 timmar i veckan. Han var därför inte berättigad till assistansersättning.

5. Kammarrättens i Göteborg mål nr 930-1997 (1999-01-12) gällde en pojke A, född 1993 (2år). Han kunde inte förflytta sig själv och var utvecklingsstörd. Han var på dagis 12-15 timmar per vecka. Länsrätten noterade att A beviljats personlig assistent av kommun med 40 timmar per vecka och länsrätten ansåg att omvårdnadsbehovet var av den omfattningen att assistansersättning skulle utgå för 40 timmar per vecka. RFV överklagade länsrättens dom och framhöll att man måste beakta att A vid tidpunkten för försäkringskassans beslut endast var två år och ansåg att han inte var berättigad till assistansersättning.

Kammarrätten framhöll att utredningen visade att A framför allt i mat- och påklädningssituationer och även nattetid behövde mer hjälp än andra barn i hans ålder. Även med hänsyn till föräldraansvaret och till att A vissa timmar i veckan vistades på daghem ansåg kammarrätten att A hade ett så

omfattande omvårdnadsbehov att han hade rätt till assistansersättning på sätt som länsrätten anfört. En domare var skiljaktig och ville bifalla RFV:s talan.

6. Kammarrättens i Göteborg mål nr 8033-1997 (1999-03-16) gällde en pojke N, född 1981 (16 år), med psykisk utvecklingsstörning av måttlig grad, uttalade autistiska drag gränsande till autism och epilepsi. Han talade oavbrutet men endast de personer som kände honom väl kunde tolka det han ville uttrycka. Han var hyperaktiv. Han kunde få våldsamma raseriutbrott om rutinerna ändrades. Han behövdes bli tillsagd för att han skulle sköta även vardagliga rutiner. Han krävde ständig och total uppmärksamhet även rent handgripligt. Han var i skola och på fritidshem måndag – fredag och sov relativt lugnt på nätterna.

Försäkringskassan fann i beslut 1997 att han inte var berättigad till assistansersättning. Kassan hade då i motsats mot tidigare (1994) inte godtagit några assistanstimmar för kommunikation.

Kammarrätten konstaterade att försäkringskassan godtagit att N behövde hjälp med personlig hygien, måltider och vissa andra grundläggande behov med 15 timmar 15 minuter i veckan. Kammarrätten ansåg vidare att N fortfarande behövde hjälp med kommunikering och att tidsåtgången inte kunde antas fortsättningsvis väsentligen understiga den tid som försäkringskassan tidigare hade bedömt gå åt, i genomsnitt 10 timmar per vecka. Han hade därför rätt till assistansersättning under i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan.

7. Kammarrättens i Stockholm mål nr 3377-1999 (1999-09-07) gällde en pojke E, född 1992 (6 år) med CP-skada. Han hade grav spasticitet i benen och i höger arm och hand och behövde daglig motorisk träning. Han hade talfel. Han gick två dagar i veckan på habiliteringsenhet och tre dagar på förskola. Försäkringskassan beviljade assistansersättning med 1 044 timmar per halvår för tiden oktober 1998 – augusti 1999. (E fyllde 6 år i november 1998). Riksförsäkringsverket överklagade beslutet och ansåg att särskilda skäl inte förelåg. Länsrätten avlog överklagandet och verket överklagade länsrättens dom.

Kammarrätten framhöll bl.a. följande. Av handlingarna framgick inte att E hade sådana kommunikationsproblem att han hade svårt att göra sig förstådd med den ordinarie barnomsorgspersonalen. Även hjälp vid måltider och förflyttning torde barnomsorgspersonalen kunna bistå med utan att några komplikationer uppstod. Enligt försäkringsläkarens bedömning var barnomsorgspersonalens kompetens även i övrigt från medicinsk synpunkt tillräcklig. Kammarrätten fann mot bakgrund härav inte att omständigheterna i målet var sådana att huvudregeln borde frångås. De insatser som den personliga assistenten ägnade åt deltagande i träning fick enligt kammarrättens mening jämföras med sjukvårdande rehabilitering och den tid som gick åt för detta kunde inte medräknas. Även för ett friskt barn i E:s på ålder var föräldraansvaret och det därmed följande tillsynsbehovet omfattande. E:s behov av praktisk hjälp i hemmet - utöver vad som var normalt för ett barn i E:s ålder - var inte så

omfattande att det översteg 20 timmar per vecka. E hade därför inte rätt till assistansersättning.

8. Kammarrättens i Stockholm mål nr 2479-1999 (1999-12-21) gällde en flicka P, född 1987 (10 år), med CP-skada. Hon var rullstolsberoende och behövde hjälp med allt. Hon använde tal och tecken och kommunikationshjälpmedel för att kommunicera. Hon gick i skola och på fritids. Försäkringskassan framhöll att hennes behov av hjälp med de grundläggande behoven utöver vad som kunde anses rymmas inom normalt föräldraansvar och samhällets övriga service inte var av sådan omfattning att rätt till assistansersättning förelåg och att helt vårdbidrag utgick.

Kammarrätten fann att omvårdnadsbehovet översteg normalt föräldraansvar för ett barn i P:s ålder och kunde inte anses tillgodosett genom föräldraansvaret eller i tillräcklig omfattning på annat sätt och att särskilda skäl förelåg för att bevilja assistansersättning i skola och barnomsorg. Hennes behov av assistans uppgick till mer än tjugo timmar i veckan. Han hade därför rätt till assistansersättning. Målet anges även under rubriken Assistansersättning för funktionshindrade som går i skola (nr13).

9. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 1239-1997 (2000-05-12) gällde en pojke P H, född 1992 (6 år), med CP-skada i form av spastisk diplegi med vänstersidig övervikt. Han behövde hjälp vid av- och påklädningar och alla förflyttningar. Han hade svårt att prata om han inte var i ett lugnt och avspänt tillstånd. Länsrätten förordnade att assistansersättning skulle utges för 30 timmar per vecka på dagtid och 10 timmar per vecka för avlösning. Försäkringskassan överklagade beslutet och framhöll att P H var heltid på daghem, att avlösarservice beviljats för 15 timmar och att helt vårdbidrag utgick

Kammarrätten konstaterade först att prövningen i första hand skulle avse rätten till assistansersättning vid tiden för försäkringskassans prövning, att länsrätten genom dom i februari 1997 beviljat assistansersättning och att beslut om assistansersättning kan omprövas. Vidare konstaterade kammarrätten att vid bedömningen av hjälpbehovet skulle hänsyn tas till föräldraansvar, men däremot inte till vårdbidrag och avlösarservice i hemmet. Kammarrätten fann – även med beaktande av den tid som han vistades inom barnomsorgen – att hans samlade behov av assistans för grundläggande behov under den i målet aktuella tiden översteg i genomsnitt 20 timmar per vecka. Han var därför berättigad till assistansersättning

10. Kammarrättens i Göteborg mål nr 7227-1999 (2000-05-22) gällde en pojke M, född 1994 (5 år), med generell utvecklingsförsening. Fråga var om assistansersättning kunde utges i förskola och då M tillsammans med den personlige assistenten besökte logoped. M saknade tal och språk och kommunicerade framför allt med gester och ansiktsuttryck. Föräldrarna ansåg att den som skulle arbeta med M måste känna honom väl. När han inte hade egen assistent blev han lämnad ensam mer och var ofta trött och ledsen.

Kammarrätten konstaterade att M hade en kromosomavvikelse som medförde bl.a. försenad tal- och språkutveckling och svårigheter att kommunicera. Kammarrätten ansåg att särskilda skäl inte förelåg för att beviljas assistansersättning i barnomsorgen och att habilitering omfattades av hälso- och sjukvårdslagen och kunde inte heller berättiga till assistansersättning. En nämndeman var skiljaktig och ville inte ändra länsrättens dom, som innebar att assistansersättning skulle utges.

Domen har överklagats. Målet är ännu inte avgjort.

11. Kammarrättens i Göteborg mål nr 392-2000 (2000-06-05) gällde en flicka J, född 1982 (17 år) med infantil autism, grav hörselnedsättning, utvecklingsförsening, synnedsättning, panikångest och tvångsmässigt beteende. I skola och på korttidshem klarade hon sig utan assistent. Föräldrarna ansåg att J måste känna den person som skulle hjälpa henne. Om hon inte förstod vad assistenten ville eller varför han/hon var hos henne kunde hon bli orolig och stressad vilket kunde leda till att hon blev aggressiv eller självdestruktiv. Kommunikationen skedde med - förutom teckenspråk - med bilder, kroppsspråk m.m. Försäkringskassan framhöll att den beaktat att J behövde hjälp med kommunikation, 15 timmar.

Kammarrätten framhöll att J kunde fungera bra i känd miljö och att hon klarade en stor del av de vardagliga sysslorna själv med tillsägelser. Kammarrätten ansåg att den hjälp hon behövde, utöver hjälp med kommunikation, framför allt gällde tillsyn och i viss mån motivering. Det kunde inte anses visat att så ingående kunskaper om henne var nödvändiga att det kunde anses som ett grundläggande behov enligt LSS. J hade därför inte rätt till assistansersättning

Domen har överklagats. Målet är ännu inte avgjort.

12. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 841-2000 (2000-06-15) gällde en flicka H, född 1994 (5 år) med Retts syndrom. Hon kunde gå och springa, men föll lätt och kunde inte ta emot sig. Hon kommunicerade i huvudsak genom att titta och peka. Hennes humör varierade och växlade mellan högljudd överspändhet/skrik och autismliknande avskärmning. Hon sa inte till om toalettbesök, hjälpte inte till vid på- och avklädning och måste matas. Enligt rektorn för förskolan var det inte längre möjligt att –såsom tidigare – täcka H:s hela vistelse med egen resurs på grund av att en personal gått ned i arbetstid och H hade fått andra vistelsetider. Försäkringskassan ansåg bl.a. att huvudmannen inte löst H:s omhändertagande på ett sådant sätt som denne var skyldig att göra.

Kammarrätten fann att H var i behov av personlig assistans för sina grundläggande behov i betydande omfattning. Kammarrätten fann vidare, främst med mot bakgrund av H:s svårigheter att kommunicera och hennes behov av hjälp av personer med ingående kunskaper om henne och hennes funktionshinder att sådana särskilda skäl förelåg som krävdes för rätt till assistansersättning i barnomsorgen.

Kommentar

I RFV ANSER 1998:8 framhöll RFV beträffande föräldraansvaret att RegR konstaterat att hänsyn bara ska tas till den del det går utöver ett normalt föräldraansvar. Kammarrätterna har då det gäller mindre barn genomgående tagit hänsyn till det ansvar som föräldrar har.

Kammarrätterna har dock endast allmänt hänvisat till att det finns ett föräldraansvar men inte närmare preciserat något antal timmar för detta som skulle minska rätten till assistansersättning. Kammarrätten har t.ex. i målen 3228-1997(nr 2) och 1974-1997 (nr 4) ansett att assistansersättning inte kunde lämnas på grund av föräldraansvarets omfattning. I målen 1093 –1997 (nr 3), 930- 1997 (nr 5) och 2479-1998 (nr 8) har kammarrätten däremot ansett att föräldraansvaret för aktuellt barn var så begränsat att assistansersättning skulle utges. Vidare har kammarrätterna tagit hänsyn till att barnen vistas på dagis eller har annat samhällsstöd, men i de olika fallen kommit fram till skilda resultat. Med hänsyn till att omständigheterna i de enskilda fallen är så olika är det svårt att göra jämförelser.

Kammarrätterna har inte gått in på frågan om barnet tillhör den lilla grupp barn som har omfattande omvårdnadsbehov under hela dygnet eller stor del av dygnet och som på grund av t.ex. hjärnskada, genetisk skada eller sjukdom har flera funktionshinder samtidigt. (prop 1992/93:159). Jfr målen 3228-1997(nr 2) och 1974-1997 (nr 4).

Kammarrätterna har i vissa fall -3590-1997 (nr 1) och 1239-1997 (nr 9)- uttalat att de inte tog någon hänsyn till att vårdbidrag utgick, vilket överensstämmer med RegR:s uppfattning (RÅ 1997 ref 23 I). I detta sammanhang bör dock påpekas att vårdbidraget ska omprövas efter att assistansersättning beviljats..

I målet 3228-1997 (nr 2) var barnet 4 år då försäkringskassan fattade sitt beslut och kammarrätten beaktade bara hjälpbehovet i hemmet och kom fram till att rätt till assistansersättning förelåg. I målet 1974-1997 var barnet 6 år då försäkringskassan fattade sitt beslut, men kammarrätten fann då att rätt till assistansersättning inte förelåg. Kammarätten hade då beaktat föräldraansvaret och annat samhällsstöd.

I målet 930-1997 (nr 5) hade RFV framhållit att barnet bara var 2 år då försäkringskassan fattade sitt beslut. Kammarrätten beviljade assistansersättning trots åldern och den omständigheten att A vistades vissa timmar på dagis.

Om barnet har svårt att kommunicera har kammarrätten ofta framhållit detta i domskälen. I målet 8033-1997 (nr 6) kunde endast de personer som kände N tolka det han sa. Försäkringskassan hade i ett tidigare beslut från 1994 godtagit N:s behov av hjälp med kommunikation och beräknat tidsåtgången till 10 timmar i veckan. Kammarrätten hänförde behovet av hjälp med kommunikation till grundläggande behov och fann att tidsåtgången inte kunde antas att i fortsättningen väsentligen understiga den tid som kassan tidigare hade bedömt gå åt, dvs. i genomsnitt 10 timmar i veckan.

I målen 3377-1999 (nr 7) och 7227-1999 (nr 10) bedömde kammarrätten att träning och besök inom *habiliteringen* var att hänföra till sjukvård och inte kunde grunda rätt till assistansersättning.

I målen 3228-1997 (nr 2), 3377-1999 (nr 7), 7227-1999 (nr 10) och 841 – 2000 (nr 12) var fråga också om det fanns sådana särskilda skäl som medförde rätt till assistansersättning i barnomsorgen. Kammarrätten fann i de tre förstnämnda målen att det inte fanns *särskilda skäl* för att bevilja assistansersättning. I det sista målet kom kammarrätten till motsatt resultat. Kammarrätten gick då inte på den linjen att det var huvudmannens uppgift att se till att det fanns tillräckligt med resurser i barnomsorgen för att ta hand om H. RFV beslöt av olika skäl att inte överklaga domen, vilket dock inte innebär att RFV anser att huvudmannen inte är skyldig att se till att det finns nödvändig personal.

Assistansersättning för vuxna

Enligt 3 § LASS har den som omfattas av 1 § LSS, utom i fall som anges i 4 §, rätt att för sin dagliga livsföring få assistansersättning enligt lagen om han eller hon inte har fyllt 65 år och har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov under i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan. I sista stycket samma lagrum anges att personlig assistans har samma betydelse som i 9 a § LSS.

I 9 a § första stycket LSS anges att med personlig assistans avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov).

Av 4 § LASS framgår att assistansersättning inte lämnas för tid då den funktionshindrade vistas i eller deltar i barnomsorg, skola eller daglig verksamhet enligt 9 § 10 LSS om inte särskilda skäl föreligger.

I RFV:s föreskrifter (RFFS 1993:24) om assistansersättning anges i 6 § första stycket att vid bestämmande av assistansersättning skall en assistansstimme anses motsvara fyra timmar för jour. Enligt andra stycket samma paragraf avses med tid för jour den tid under vilken den personliga assistenten inte utför en aktiv arbetsinsats men finns till förfogande i den funktionshindrades omedelbara närhet. Med tid för beredskap avses tid då assistenten i stället finns till förfogande på annan plats exempelvis i sitt hem.

1. Kammarrättens i Jönköping mål nr 4911-1997 (1999-01-18) gällde assistansersättning fr.o.m. februari 1997 för en man B, född 1978, som behövde ständig övervakning så att han inte åt för mycket och för att hantera hans humörsvängningar. Det var stor risk att B utan övervakning successivt ökade i vikt så att han kanske inom några år skulle dö. Övervakningen försvårades av att hjärnskadorna förorsakat en intellektuell funktionsstörning och nedsatt impulskontroll. (Jfr dom rörande samma person av RegR den 25 mars 1997 i mål nr 6711-1995 (RÅ 1997 not 60).

Kammarrätten ansåg att B var helt ur stånd att reducera sitt födointag och hänvisade till socialutskottets uttalande och till att RegR före lagändringen den 1 juli 1996 ansett honom berättigad till assistansersättning. Kammarrätten ansåg att B:s situation var ett sådant fall där assistansersättning också efter lagändringen borde utges. En domare var skiljaktig och ansåg att stödbehovet, som främst avsåg övervakning, inte kunde anses förutsätta ingående kunskaper om B eller annars var av sådan personlig art som var en förutsättning för att ersättning enligt LASS skulle kunna beviljas.

2. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 932-1997 (1999-01-29) gällde en kvinna E, född 1949, som var lätt utvecklingsstörd och hade epilepsi.

Kammarrätten bedömde att E behövde personlig assistans för sina grundläggande behov men att en del av hjälpen som behövdes bestod i att aktivera och motivera henne vilken dock var annan hjälp och stöd än som avsågs i 9 a § LSS. Behovet av personlig assistans för grundläggande behov bedömdes inte överstiga i genomsnitt 20 timmar i veckan. E hade inte rätt till assistansersättning.

3. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 502-1998 (1999-02-24) gällde en man A, född 1950 med grav utvecklingsstörning. Han hade tidigare bott på vårdhem. Han behövde viss hjälp med personlig hygien och måste påminnas om toalettbesök. Han kunde äta om maten var framdukad och finskuren. Han kunde bli aggressiv. Han kommunicerade med gester och ett fåtal, svårförståeliga ord.

Kammarrätten fann att A hade behov av faktisk och praktisk hjälp genom personlig assistans med sina grundläggande behov och att den tiden i vart fall översteg i genomsnitt 20 timmar i veckan. Rätt till assistansersättning förelåg.

4. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 1985-1997 (1999-02-26) gällde en kvinna H, född 1959 med CP-skada och tillstånd efter en höftledsoperation. Hon var rullstolsbunden och hade svåra och extremt smärtsamma kramper hela dygnet. Försäkringskassan hade tidigare beviljat H assistansersättning för hela dygnet och 40 timmar per månad för dubbelbemanning vid dusch och kramper på natten. H ansökte nu om förhöjning av utgående assistansersättning. Försäkringskassan avlog ansökan. Länsrätten konstaterade att H genom Yrkesinspektionens beslut 1995 förelagts att bl.a. uppfylla villkoret, att allt arbete i hemmet skulle utföras av minst två arbetstagare samtidigt på grund av att arbetsförhållandena vid ensamarbete ansetts innebära en oacceptabel fysisk och psykisk belastning för de anställda med stor risk för belastningsskador och psykisk ohälsa. Enligt länsrättens bedömning var det uteslutande H:s sjukdom som föranlett ett kontinuerligt behov av två assistenter. Länsrätten fann därför att H hade ett kontinuerligt behov av två assistenter. Försäkringskassan överklagade beslutet och framhöll att klagomålen från personalen inte främst gällt brister i den fysiska arbetsmiljön. H framhöll att det var omöjligt för en ensam person att klara av hennes mycket svåra och omfattande kramper.

Kammarrätten gjorde samma bedömning som länsrätten (dvs. H beviljades dubbel assistans hela dygnet). En domare och en av nämndemännen var skiljaktig. De ansåg att H:s hjälpbehov motiverade dubbelbemanning 6 timmar per dag.

5. Kammarrättens i Stockholm mål nr 5285-1998 (1999-03-01) gällde en man H, född 1964 som hade en hjärnskada efter trafikolycka.

Kammarrätten framhöll att H hade grava minnesstörningar och var gravt desorienterad. Han behövde hjälp med att påbörja och genomföra olika aktiviteter men kunde rent faktiskt klä på sig själv, äta m.m. Han kunde

kommunicera med andra. Kammarrätten ansåg att hans hjälpbehov inte var av den arten att det berättigade till assistansersättning .

Domen har överklagats. RegR meddelade inte prövningstillstånd 1999-08-16.

6. Kammarrättens i Stockholm mål nr 4273-1997 (1999-04-20) gällde en kvinna H, född 1951, med hjärnskada. Hon var desorienterad till tid, rum och funktion och hade nedsatt språkförståelse. Hon klarade själv att klä sig, duscha, bädda, äta och förflytta sig men måste hela tiden motiveras och påminnas.

Kammarrätten framhöll att fråga uppkom om de motiveringsinsatser som krävdes var så kvalificerade att de skulle anses utgöra ”annan hjälp” enligt 9 a § LSS. För att sådan annan hjälp skulle utgöra ett grundläggande hjälpbehov krävdes att det behövdes en person med ingående kunskaper om den funktionshindrade. Vad som framkommit i målet gav inte anledning att anta detta. Kammarrätten fann att förutsättningar för beviljande assistansersättning inte förelåg.

7. Kammarrättens i Stockholm mål nr 2940-1998 (1999-04-20) gällde en man E, född 1971 med CP-skada och epilepsi. Försäkringskassan beräknade hjälpbehovet till 16 timmar 35 minuter. E framhöll att han behövde hjälp i samband med måltider och på vardagsmorgnar med att stiga upp, toalettbesök, tandborstning, rakning, påklädning m.m. till dess han började sin dagliga verksamhet. Han behövde också tillsyn på grund av epilepsin och medicinerings för hudbesvär. RFV uppgav i yttrande att E hade vissa behov av hjälp i samband med måltiderna som räknades till de grundläggande behoven. Försäkringskassan, som var part i målet, tillstyrkte bifall till överklagandet dvs. att rätt till assistansersättning förelåg.

Kammarrätten fann att E:s genomsnittliga stödbehov översteg 20 timmar per vecka och att han därför hade rätt till assistansersättning.

8. Kammarrättens i Stockholm mål nr 5074-1998 (1999-04-20) gällde beräkningen av assistanstimmar fr.o.m. oktober 1997 för en kvinna W född 1978 med mental retardation, epilepsi och Tourettes syndrom. Hon kunde inte läsa, skriva eller räkna, saknade tidsbegrepp och kunde inte lämnas ensam. Försäkringskassan ansåg i svaromål i kammarrätten att man även borde väga in det moraliska föräldraansvaret eftersom W bodde i föräldrahemmet och att det inte var rimligt att betrakta hela hennes vakna tid som assistanstid.

Kammarrätten konstaterade med hänvisning till RÅ 1997 ref 23 I att det inte var möjligt att med hänvisning till föräldraansvaret bortse från någon tid för tillgodoseende av grundläggande behov och att skillnaden mellan kassans och W:s beräkning främst gällde antalet assistanstimmar på kvällarna. Försäkringskassan ansåg att 2 timmar på kvällarna respektive 2,5 timmar under lediga dagar skulle falla under föräldraansvaret. Kammarrätten utgick ifrån 176 skoldagar och 189 lediga dagar och

beviljade ytterligare assistansersättning med 176 x 2 timmar och 189 x 2,5 timmar .

9. Kammarrättens i Göteborg mål nr 6458-1998 (1999-04-20) gällde en man N-W, född 1949, med hjärnskada. Vid omprövning fann försäkringskassan att han inte längre hade rätt till assistansersättning. Som skäl härför angav kassan att N-W:s behov av personligt stöd främst avsåg tillsyn, träning och aktivering, tillsägelser och påminnelser. N-W överklagade försäkringskassans beslut. RFV bestred överklagandet. Länsrätten fann att rätt till assistansersättning inte förelåg. N-W överklagade länsrättens dom och åberopade ytterligare utredning. RFV ansåg att de nya utredningen i viss mån gav en annan bild än tidigare av hjälpbehovet och ansåg att assistansersättning borde beviljas.

Kammarrätten fann att N-W var berättigad till assistansersättning.

10. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 627-1998 (1999-04-30) gällde en kvinna L, född 1966, med autism och en lindrig till måttlig utvecklingsstörning. Hon kunde tala men uttryckte sig bara med enstaka, otydliga ord. Hon hade bristande impulskontroll och benägenhet för våldshandlingar. Hon yrkade assistansersättning med 167 timmar i veckan. Försäkringskassan avslag hennes ansökan. Länsrätten beviljade assistansersättning med 42 timmar i veckan.

Kammarrätten fann att hon hade stort behov av hjälp för personlig omvårdnad och kommunikation, i samband med måltider, sysslor i hemmet och för att komma ut och delta i olika aktiviteter. Hon kunde utföra vissa sysslor själv men inför varje moment behövde hon inte bara motivation och uppmuntran utan även instruktioner. Eftersom hon inte kunde fungera i grupp och på grund av bristande impulskontroll förelåg särskilda skäl att bevilja assistansersättning även för den tid då särskild anpassad verksamhet ägde rum. Kammarrätten bedömde att L hade rätt till assistansersättning med 100 timmar per vecka.

11. Kammarrättens i Göteborg mål nr 1683-1998 (1999-05-07) gällde en kvinna, P W, född 1944 med panikångestsyndrom med agorafobi. Hennes man var anställd på heltid som personlig assistent enligt LSS. Länsrätten ansåg att hennes hjälpbehov var av så kvalificerad art som avsågs att i 9 a § LSS och att omfattningen av stödbehovet med god marginal översteg i genomsnitt 20 timmar i veckan. RFV yrkade att länsrättens dom skulle upphävas och hänvisade bl.a. till RÅ 1997 ref 28.

Kammarrätten konstaterade att P W själv kunde tillgodose sina grundläggande behov och att den hjälp som behövdes var att hennes make vistades i hennes närhet. Hennes behov av stöd fick därmed anses vara av annat slag än som omfattades av 9 a § LASS.

Domen har överklagats. Ej PT 2000-10-31.

12. Kammarrättens i Göteborg mål 4842-1998 (1999-05-12) gällde en man T, född 1942 med komplicerad demensbild, där både avancerad

hjärnskada och psykotisk sjukdom ingick, och vänstersidig förlamning med åtföljande gång- och balanssvårigheter. Hans psykiska störning var det stora funktionshindret.

Kammarrätten konstaterade att T var desorienterad till tid och rum med stora problem när det gällde inläring och närminne, initiativlös. Han behövde viss praktisk hjälp med personlig hygien. Han kunde inte klara att avsluta en påbörjad aktivitet. Han kunde meddela sig/påkalla uppmärksamhet men inte samtala utan hjälp (på grund av svårigheter med tidsgrepp och att ”hålla tråden”) och blev lätt förvirrad i kontakten med nya människor dvs. han hade betydande svårigheter att själv klara kommunikering med andra människor. Hans hjälpbehov var att anse som sådana grundläggande behov som avsågs i 9 a § LSS och hjälpbehovet ansågs överstiga i genomsnitt 20 timmar i veckan. Rätt till assistansersättning förelåg därför.

13. Kammarrättens i Stockholm mål nr 3056-1999 (1999-05-21) gällde en man N, född 1945, med panikångest och agorafobi. Hustrun hjälpte honom.

Kammarrätten fann att N rent praktiskt själv kunde tillgodose sina grundläggande behov. De insatser som kom i fråga var närvaro av någon han kände trygghet med och motivation och uppmuntran av någon för att genomföra dessa grundläggande behov. Hans behov fick därmed anses vara av annat slag än som förutsätts i 9 a § LSS och han var därför inte berättigad till assistansersättning .

Domen har överklagats. Ej PT 1999-12-15

14. Kammarrättens i Jönköping mål nr 3913-1997 (1999-05-27) gällde en kvinna J, född 1934 , som vad döv och begåvningshandikappad. Hon kunde teckenspråk.

Kammarrätten framhöll att personalen på dagcentret kunde kommunicera med henne och att hon även i övrigt syntes vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor. Kammarrätten ansåg inte att hon var berättigad till assistansersättning.

15. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 942-1998 (1999-06-16) gällde en man P, född 1975, med CP-skada, spastisk diplegi och utvecklingsstörning. Han deltog i daglig verksamhet måndag – fredag , utan personlig assistent, och var hos stödfamilj en helg per månad. Han kunde uttrycka sig med tal och tecken i begränsad omfattning. Försäkringskassan beviljade assistansersättning med 56 timmar per vecka. RFV överklagade beslutet och ansåg att P inte var berättigad till assistansersättning. Länsrätten biföll överklagandet. P och Omsorgsnämnden överklagade länsrättens dom.

Kammarrätten bedömde att P hade behov av hjälp vad gällde personlig omvårdnad och kommunikation, i samband med måltider och för att delta i olika aktiviteter. Han klarade att utföra vissa sysslor själv men var oftast i behov av instruktioner, dvs. det hjälpte inte med motivationsinsatser. Kammarrätten ansåg att P hade rätt till assistansersättning och eftersom han tidigare fått assistansersättning med 56 timmar per vecka och varken

hans tillstånd eller stödbehov förändrats var han fortfarande berättigad till assistansersättning med 56 timmar per vecka. – Kammarrätten avvisade Omsorgsnämndens överklagande, eftersom Omsorgsnämnden inte kunde vara part i ärenden om assistansersättning .

16. Kammarrättens i Stockholm mål nr 2561-1998 (1999-06-30) gällde en kvinna G, född 1947, med tilltagande muskelatrofi. Försäkringskassan beviljade genom beslut i december 1999 assistansersättning med 72,5 timmar per vecka. G överklagade och yrkade assistansersättning med 136,5 timmar per vecka på grund av att hon hade behov av stöd under hela dygnet. På natten behövde hon hjälp med att lösa kramper, att ta av och på filten och ibland hjälp till toaletten. RFV överklagade också och ansåg att G var berättigad till 28 timmar per vecka.

Kammarrätten ansåg att en viss del av behovet av stöd i form av jour – då assistenten inte utför en aktiv arbetsinsats men måste finnas till hands i omedelbar närhet – fick anses vara tillgodosett av hennes make. Vidare ansåg kammarrätten att behovet av assistans borde uppskattas till 67 timmar per vecka, men att hon dessutom var berättigad till assistansersättning för jour motsvarande tre assistanstimmar per dygn eller 21 timmar per vecka. Behovet av assistans uppgick därför till 88 timmar per vecka.

17. Kammarrättens i Jönköping mål nr 3282-1998 (1999-07-13) gällde assistansersättning under natten för en man J, född 1941, med MS. Han behövde varje natt hjälp med att vända sig, ta tabletter på grund av kramp och toalettbesök. Ibland måste han lyftas upp ur sängen för att värken skulle släppa. Försäkringskassan och länsrätten ansåg att hjälpbehovet under natten tillgodosågs av hustrun som genom kommun var heltidsanställd som personlig assistent. Assistansersättning var beviljad med 49 timmar per vecka. J yrkade ytterligare assistanstimmar.

Kammarrätten konstaterade att hjälpen på natten i regel syntes bestå av aktiva arbetsinsatser som avsåg hjälp med grundläggande behov, att rätt till ytterligare assistansersättning därför fanns och att det ankom på försäkringskassan att i första hand beräkna den ytterligare tid för vilken ersättning ska utges.

18. Kammarrättens i Jönköping mål nr 2372-1998 (1999-09-23) gällde en kvinna Ö, född 1976 med hjärnskada. Hon behövdes motiveras och aktiveras och fick när som helst –även nattetid – aggressionsutbrott. Försäkringskassan hade beviljat 226 timmar per vecka.. Därvid hade kassan utgått från två assistenter och aktiv tid 15 timmar per dygn. Nattetid bedömdes som jourtid utom en timme som ansågs vara vanlig assistanstid. Ö yrkade 336 timmar per vecka annars skulle hon vara ensam åtta timmar per dygn. Hon ansåg att två assistenter behövdes om hon fick aggressionsutbrott. Försäkringskassan tillstyrkte assistansersättning i form av jourtid för 16 timmar per vecka. Kassan framhöll därvid att beräkningen av jourtid felaktigt gjorts för endast en assistent.

Kammarrätten gick på försäkringskassans linje och beviljade ytterligare jourtid för två assistenter med sammanlagt 32 timmar per vecka och beviljade i enlighet med kassans medgivande assistansersättning med 242 timmar per vecka. Ett kammarrättsråd och en nämndeman var skiljaktiga och ville bevilja assistansersättning för hela natten eller med 336 timmar per vecka.

19. Kammarrättens i Göteborg mål nr 8299-1998 (1999-10-05) gällde utökad assistansersättning på natten och dubbelassistans för en kvinna J, född 1958, med psykisk utvecklingsstörning och autism. Hon var på en 1-1 1/2 årlings mentala nivå. Sedan april 1998 hade hon eget boende. J yrkade mer än åtta jourtimmar per natt dvs. två assistanstimmar, som försäkringskassan beviljat henne. J yrkade även dubbel assistans med fyra timmar per vecka och sju timmar per månad. Försäkringskassan framhöll att dubbel assistans i första hand var tänkt vid tillfällena då det krävdes fysisk lyfthjälp. Försäkringsläkaren ansåg att det var välmotiverat med dubbel assistans när man skulle ut med J i samhället. Handikapp- konsulenten framhöll att en assistent inte hade möjlighet att ge både trygghet, stöd och hjälp. Länsrätten biföll yrkandena och försäkringskassan överklagade länsrättens dom.

Kammarrätten ansåg beträffande assistansersättning under natten att J var berättigad till tre assistanstimmar. Beträffande dubbel assistans ändrade kammarrätten inte länsrättens dom att bevilja yrkad dubbel assistans. Som skäl härför hänvisade kammarrätten till vad försäkringsläkaren och handikappkonsulenten uttalat om J:s behov av dubbel assistans vid aktiviteter utanför bostaden.

20. Kammarrättens i Stockholm mål nr 9029-1997 (1999-10-12) gällde en man S, född 1969, som var hjärnskadad efter en olycka. Kammarrätten hade i en tidigare dom funnit honom berättigad till assistansersättning och försäkringskassan hade därefter beviljat honom 21 timmar per vecka. Han yrkade assistansersättning med 24 timmar per dygn. Hans svårigheter låg, enligt arbetsterapeut, i att planera aktiviteten, att slutföra den och att kontrollera resultatet. Han fick ibland aggressiva utbrott.

Kammarrätten fann att S i första hand behövde tillsyns- och aktiveringsinsatser men även annat stöd i den dagliga livsföringen och att hans behov av stöd åtminstone i huvudsak borde tillgodoses av någon som kände honom väl och var väl förtrogen med hans funktionshinder. Hans sammanlagda behov av personlig assistans för de grundläggande behoven och i andra situationer uppskattade kammarrätten skäligen till tolv timmar per dygn eller 84 timmar i veckan.

21. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 1124-1999 (1999-11-10), gällde en kvinna L, född 1970. Hon var lindrigt utvecklingsstörd och hade diagnosen Damp och var gränspsykotisk. Hon fick okontrollerade vredesutbrott som ofta yttrade sig i våldshandlingar. Hon behövde påminnas om personlig hygien och tillsyn vid måltider, eftersom hon inte själv kände när hon blev mätt.

Kammarrätten fann att den hjälp L behövde för att kontrollera vredesutbrott inte var av sådan karaktär att det kunde anses som grundläggande behov. Hennes behov av personlig assistans uppgick därför inte till mer än 20 timmar i veckan (dvs. inte rätt till assistansersättning).

22. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 3895-1998 (1999-11-29) gällde en man N, född 1941, med hjärnskada. N behövde hjälp med att påbörja och slutföra en aktivitet och att kommunicera. Han kunde tala men han visste inte om vad och varför han skulle säga en viss sak.

Kammarrätten ansåg att N:s behov av hjälp var en annan art än som angavs i RÅ 1997 ref 28, att N hade faktisk och praktisk behov av hjälp genom personlig assistans som avsågs i 9 a § LSS och att N:s behov av personlig assistans för sina grundläggande behov vid en samlad bedömning i vart fall översteg 20 timmar i veckan och att han därför var berättigad till assistansersättning.

23. Kammarrätten i Sundsvalls mål nr 1148-1999 (2000-01-11) gällde en man O, född, 1948, med förlamning i vänster sida. Han hade beviljats assistansersättning av försäkringskassan i april 1998. I maj 1998 ansökte han om förhöjning eftersom hans förhållanden ändrats genom att han separerat från sin sambo och flyttat till egen lägenhet. Försäkringskassan drog genom beslut i november 1998 in assistansersättningen och avlog ansökan om förhöjning.

Kammarrätten konstaterade att det vid försäkringskassans prövning inte hade gått två år sedan försäkringskassan senast prövade frågan om rätten till assistansersättning. Försäkringskassan hade inte gjort gällande att O under den ifrågavarande tiden genomgått en sådan förändring vad avsåg hans behov av personlig assistent att väsentligt ändrade förhållanden kunde anses ha inträffat. Tvärtom hade kassan uppgett att omprövningen skett till följd av att O ansett att hans hjälpbehov ökat. Kassan hade därför inte lagligen haft rätt att ompröva och dra in O:s assistansersättning. Däremot ansåg kammarrätten att ansökan om förhöjning skulle avslås.

24. Kammarrätten i Göteborgs mål nr 8303-1998 (2000-01-18) gällde en kvinna T, född 1974, med hjärnskada efter olycka. Försäkringskassan ansåg att T efter motivering och påminnelser klarade av sina grundläggande behov.

Kammarrätten konstaterade bl.a. följande. T hade stora problem med inlärning och närminne. Hon måste för att ta initiativ till och genomföra nödvändiga basfunktioner i stort sett ständigt ha stöd och hjälp. För att kunna kommunicera med henne måste man utgå från hennes minnesböcker och någon som kände henne väl måste vara närvarande för att ge henne ledtrådar eller svara för henne. Detta talade för att T hade betydande svårigheter att själv klara konversationen med andra människor. Kammarrätten ansåg därför att hon hade rätt till assistansersättning.

25. Kammarrättens i Stockholm mål nr 635-1999 (2000-03-21) gällde en man P, född 1970, med mental retardation och epilepsi. Enligt läkare klarade han att äta, toalettbesök och av- och påklädning men inte kommunikering eller att ta ställning till nya situationer.

Kammarrätten fann att den praktiska hjälp i olika moment som P behövde inte framstod som ringa. Han förmedlade sig med enstaka ord och talade sluddrigt och otydligt, vilket medförde att han hade behov av assistans även i det avseendet. Kammarrätten ansåg därför att han var berättigad till assistansersättning.

26. Kammarrättens i Göteborg mål nr 6138-1998 (2000-03-29) gällde en kvinna E, född 1946, som var lätt utvecklingsstörd och hade schizofreni. Hon måste påminnas om allt hon skulle göra. Hon kunde äta själv om hon fick maten framsatt och någon satt bredvid henne. Hon kunde duscha om någon ställde in duschen och sa till hur hon skulle tvätta och torka sig. Hon behövde hjälp med att ta fram rätt kläder. Hon var inkontinent och behövde hjälp med personlig hygien. Hon kunde tala, läsa och skriva men hade svårt att uttrycka sig. Försäkringskassan drog in hennes assistansersättning. Länsrätten fann att hennes hjälpbehov uppgick till 83 timmar i veckan.

Kammarrätten bedömde i likhet med länsrätten att E hade rätt till assistansersättning med 83 timmar i veckan.

27. Kammarrättens i Göteborg mål nr 7160-1998 (2000-03-29) gällde en kvinna T, född 1947, med grav utvecklingsstörning och schizofreni. Försäkringskassan drog in utgående assistansersättning om 82 timmar per vecka. Länsrätten fann att T behövde praktisk hjälp med mer än 20 timmar per vecka för att hennes grundläggande behov skulle bli tillfredsställda och upphävde försäkringskassans beslut. Kammarrätten hörde Socialstyrelsen som ansåg att T:s hjälpbehov inte bestod endast av aktiverings- och motiveringsinsatser utan att hon även hade behov av praktisk hjälp med sina grundläggande behov.

Kammarrätten fann att med hänsyn till vad Socialstyrelsen anfört och till vad som i övrigt framkommit av utredningen i målet inte skäl göra annan bedömning än länsrätten gjort och avslog försäkringskassans överklagande.(dvs. rätt till assistansersättning fanns)

28. Kammarrättens i Göteborg mål nr 2415-2000 (2000-06-22) gällde en kvinna D, född 1965, med schizofreni och diabetes. D hade bl.a. svårt att tillgodose de särskilda behov som följde av hennes diabetes. Modern hade ett stort ansvar för kostrutiner och motion. D behövde påputtning och tillsyn bl.a. för att klä på och av sig och vid måltider. Försäkringskassan överklagade länsrättens dom att bevilja assistansersättning.

Kammarrätten fann att D:s grundläggande behov av assistans inte uppgick till i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan. Hon var därför inte berättigad till assistansersättning

Kommentar

I alla mål utom två – 2561-1998 (nr 16) och 3282-1998 (nr 17)- har den funktionshindrade huvudsakligen psykiska sjukdomsbesvär. I de två mål som de funktionshindrade hade fysiska sjukdomsbesvär var det fråga om muskelsjukdomar.

Flertalet mål gäller gränstragningen mellan vad som skall anses som motiverings-/aktiveringsinsatser, vilket hjälpbehov enligt praxis är av annat slag än som förutsätts i 9 a § LSS och därför inte berättigar till assistansersättning (RÅ 1997 ref 28) och sådant hjälpbehov som medför rätt till assistansersättning. RFV framhöll i RFV ANSER 1998:8 att RegR i sistnämnda dom uttalat att hjälp som till större delen består av aktiveringsinsatser inte medför rätt till assistansersättning och RFV ansåg att liknande synsätt borde tillämpas på motiveringsinsatser.

I målen 932-1997 (nr 2) och 4273-1997 (nr 6) har kammarrätterna framhållit att behov av *motivering och aktivering* inte medför rätt till assistansersättning. I målet 5285 –1998(nr 5 fann kammarrätten att hjälpbehovet inte var av den arten som berättigade till assistansersättning.

I flera mål har kammarrätten ansett att det inte var tillräckligt med motiverings- och aktiveringsinsatser och funnit att rätt till assistansersättning förelåg; den funktionshindrade behövde även instruktioner - 627-1998 (nr 10), den funktionshindrade kunde inte avsluta en aktivitet och hade svårt med kommunikering - 4842-1998 (nr 12), behov av instruktioner fanns och den funktionshindrade hade svårt med att kommunicera - 942-1998 (nr 15), den funktionshindrade behövde hjälp med att kommunicera och hade svårt att genomföra aktiviteter - 8303-1998 (nr 12), även praktisk hjälp och hjälp med att kommunicera behövdes - 635-1999 (nr 25). Kammarrätterna gör dock i varje enskilt fall en sammanvägning av de olika omständigheterna som föreligger i respektive mål.

I två mål - 4273-1997 (nr 6) och 9029-1997 (nr 20) har kammarrätten framhållit att den tagit hänsyn till om den funktionshindrade behövde stöd av någon som kände henne/honom väl och var väl förtrogen med funktionshindret. Det gällde då den funktionshindrade huvudsakligen hade sådant hjälpbehov som inte var av praktisk natur, dvs. det var i huvudsak fråga om motiverings- och aktiveringsinsatser och tillsyn. I målet 4273-1997 (nr 6)ansåg kammarrätten att det inte behövdes en person med ingående kunskaper om den funktionshindrade och att rätt till assistansersättning inte förelåg. I målet 9029-1997 (nr 20) däremot ansåg kammarrätten att sådant behov förelåg och att rätt till assistansersättning fanns.

I mål 4911-1997 (nr 1) ansåg kammarrätten att B var helt ur stånd att reducera sitt födointag om han inte fick hjälp med detta och i detta fall godkändes därför tillsyn och övervakning som ett sådant stöd som berättigar till assistansersättning.

Däremot ansågs behov av hjälp i mål nr 1124-1999 (nr 21) för att kontrollera *vredesutbrott* inte vara av sådan karaktär att det kunde anses som grundläggande behov.

Kammarrätterna har i två fall – 1683-1998 (nr 11) och 3056-1999 (nr 13) - som gällde personer som hade *ångest*, ansett att behov av att ha en person i närheten jämt var av annat slag än som avsågs i 9 a) LSS och att rätt till assistansersättning därför inte förelåg.

I flera mål - 502-1998 (nr 3), 627-1998 (nr 10), 4842-1998 (nr 12), 942-1998 (nr 15) och 635-1999 (nr 25) har kammarrätten konstaterat att den funktionshindrade har svårigheter att *kommunicera* och hänfört behovet av hjälp med kommunikeringen till de grundläggande behoven. Kammarrätten har dock gjort en sammanfattande bedömning av hjälpbehovet och inte bedömt hur många assistanstimmar som kommunikeringssvårigheterna berättigar till.

Beträffande en kvinna som var döv och kunde teckenspråk konstaterade kammarrätten att hon kunde kommunicera med personalen på dagcentret. Hon ansågs inte berättigad till assistansersättning - 3913-1997 (nr 14).

Assistansersättning för *jourtid* beviljade kammarrätten i mål 2561-1998 (nr 16). I detta mål ansåg kammarrätten att en viss del av stödet i form av jour ansågs vara tillgodosett av maken, och kammarrätten beviljade assistansersättning för jour motsvarande tre assistanstimmar per dygn. Som jourtid beräknades alltså då tolv timmar per dygn. Av domen framgår inte om kammarrätten vid sin bedömning av jourtid tagit hänsyn till hjälpbehov under hela dygnet eller huvudsakligen under natten.

Assistansersättning för hjälpbehov *nattetid* har behandlats i några mål - 3282-1998 (nr 17), 2372-1998 (nr 18) och 8299-1998 (nr 19). Det är ofta svårt att bedöma om hjälpbehov nattetid är att hänföra till jourtid eller till aktiv assistans. I målet 3282-1998 fann kammarrätten att hjälpbehovet under natten bestod av aktiva arbetsinsatser (hjälp med att vända sig, ta medicin och med toalettbesök) och att den försäkrade var berättigad till ytterligare assistansersättning. I mål 2372-1998 (nr 18) bedömdes en timme på natten vara vanlig assistanstid. Övrig tid bedömdes som jourtid.

Kammarrätterna har i tre mål –1985-1997 (nr 4), 2372-1998 (nr 18) och 8299-1998(nr 19),- beviljat assistansersättning för *dubbel assistans*. Av domarna är det dock svårt att utläsa de närmare omständigheterna om behovet av dubbel assistans. I målet 2372-1998 (nr 18) framgår att den funktionshindrade fick aggressionsutbrott. Kammarrätten har i mål 8299-1998 (nr 19) inte gått på försäkringskassans linje att dubbel assistans endast var avsedd för situationer då det krävdes ytterligare fysisk hjälp. I målet 1985-1997 (nr 4) har kammarrätten beviljat dubbel assistans hela dygnet. I det målet hade Yrkesinspektionen krävt att två personer skulle hjälpa H, vilket varit av betydelse för bedömningen. I dessa tre mål har det dock inte enbart varit på grund av fysiskt tungt arbete som dubbel assistans beviljats utan behovet har uppkommit till följd av den funktionshindrades psykiska tillstånd.

Försäkringskassan har i målet 5074-1998 (nr 8) ansett att det ”moraliska” föräldraansvaret borde vägas in vid bedömningen av hjälpbehovet för en funktionshindrad person som var 19 år och bodde hemma. Kammarrätten fann dock att det inte var möjligt att med hänvisning till föräldraansvaret bortse från någon del av hjälpbehovet.

I mål 627-1998 (nr 10) har kammarrätten tagit ställning till hjälpbehovet i *daglig verksamhet* – om särskilda skäl föreligger eller inte. Kammarrätten fann att det förelåg särskilda skäl och hänvisade till att den funktionshindrade inte kunde fungera i grupp och hade bristande impuls kontroll.

I mål 1148-1999 (nr 23) ansåg kammarrätten att försäkringskassan inte hade haft rätt att dra in assistansersättning på grund av att det inte för gått två år sedan rätten till assistansersättning prövades och att försäkringskassan inte framhållit att O:s hjälpbehov förändrats så att väsentligt ändrade förhållanden kunde anses ha inträffat. Kammarrätterna konstaterade också att kassan ansett att O:s hjälpbehov inte hade minskat utan i stället ökat.

RÅ 1999 ref 54 (mål 4452-1998, 1999-06-03)

OBS! Målet gäller tillämpningen av LSS.

För att beviljas assistansersättning skall den funktionshindrade enligt 3 § LASS omfattas av 1 § LSS. Enligt 1 § LSS innehåller lagen bestämmelser om insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer 1. med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd, 2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom , eller 3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Referatmening: En 81-årig man med grav synskada har ansetts ha ett sådant stort och varaktigt funktionshinder som i 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Funktionshindret har dock inte ansetts förorsaka sådana betydande svårigheter i hans dagliga livsföring som förutsätts i bestämmelsen. Det härmed sammanhängande behovet av stöd och service har inte heller ansetts omfattande. Då inte samtliga krav enligt bestämmelsen varit uppfyllda har han inte ansetts höra till lagens personkrets.

Målet gällde en man H S, född år 1915. Socialstyrelsen ansåg att H S:s funktionshinder förorsakade honom sådana betydande svårigheter i den dagliga livsföringen att han måste ha anses ha ett omfattande behov av stöd eller service.

RegR antecknade att det var ostridigt att H S, som var gravt synskadad, var i behov av ledsagarservice. Målet gällde om S skulle få denna insats med stöd av LSS eller med stöd av socialtjänstlagen. Avgörande för denna fråga var om H S kunde anses höra till den personkrets som omfattas av LSS. RegR framhöll att det i förarbetena angavs att alla de i 1 § punkt 3 LSS angivna rekvisiten (1. Stora funktionshinder, 2. Betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och 3. Omfattande stödbehov) skulle vara uppfyllda för att LSS skulle vara tillämplig. Det gick dock enligt propositionen att inte helt självständigt bedöma rekvisiten var för sig, eftersom de påverkade varandra.

RegR framhöll följande. S var gravt synskadad sedan 1960-talet. Han hade alltså ett sådant stort och varaktigt funktionshinder som avses i 1 § 3 punkt LSS. Frågan om han hörde till lagens personkrets måste dock bedömas också med hänsyn till i vad mån synskadan orsakade honom betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service. I denna del framgår av utredningen i målet bl.a. följande. H S, som vid tiden för ansökan var 81 år, sammanbodde med A H, som också var gravt synskadad. H S hade färdtjänst men ingen hjälp av hemtjänsten. Paret klarade den dagliga skötsel av hemmet själva. H S kunde, om det inte var dåligt väder, handla i en närbelägen livsmedelsaffär. Han klarade av att gå ut i närheten av sin bostad, där paret bott i över 30 år, men behövde hjälp när han skulle längre bort. Han behövde också hjälp med att läsa bl.a. post. H S hade ansökt om ledsagarservice med 10 timmar per månad. Även A H hade ansökt om ledsagarservice. Enligt RegR:s mening visade utredningen i målet inte att H S:s synskada förorsakade sådana betydande svårigheter i hans dagliga livsföring som förutsätts för att han skulle höra till personkretsen för LSS. Det härmed sammanhängande behovet av stöd och service kunde inte heller anses som omfattande. Han uppfyllde alltså inte samtliga de krav som uppställdes i 1 § 3 LSS.

Kommentar

Detta mål gäller tillämpningen av lagen om stöd och service (LSS). Av 1 § denna lag framgår vilka personer som är berättigade till insatser enligt lagen. 3 § LASS hänvisar dit. Därför ger denna dom vägledning även när det gäller rätten till assistansersättning.

Det finns få domar som gäller personkretsen.

Enligt 1 § 3. LSS krävs att personen har 1. Varaktiga stora fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, 2. funktionshindren ska förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och 3. funktionshindren ska medföra ett omfattande behov av stöd eller service.

RegR konstaterade att H S som var gravt synskadad sedan flera år tillbaka, hade ett sådant stort och varaktigt funktionshinder som avsågs i 1 § 3 LSS – det ansågs uppenbart att det inte berodde på normalt åldrande. Däremot uppfyllde han inte de sista två kraven. RegR konstaterade- efter att ha beskrivit hans situation och behov av hjälp (han och hans hustru klarade

sig i hemmet och i regel att handla)- att synskadan inte förorsakade honom betydande svårigheter i hans dagliga livsföring och att det behov av stöd som hängde samman med detta inte heller kunde anses som omfattande.

RA 2000 ref 11 (mål 648-1996, 2000-02-02)

Referatmening: Fråga, i mål om ersättning enligt LASS, om prövningens omfattning i RegR och om vilka regler som skall tillämpas efter en lagändring.

Målet gällde en man M, född 1961, med grav mental retardation med autistiska drag. Efter att han hade gått ut särskolan 1982 hade han bott hos modern som tagit hand om honom. Försök att vistas på dagcenter hade tidigare misslyckats. I maj 1994 hade socialnämnden beviljat insats enligt LSS i form av personlig assistent under 20 timmar i veckan och anställt modern som personlig assistent. Socialnämnden hade då även gjort anmälan till försäkringskassan.

Försäkringskassan fann i beslut i januari 1995 att M inte var berättigad till assistansersättning. Kassans beslut överklagades till länsrätten. Länsrätten fann att M hade rätt till personlig assistans under i genomsnitt 30 timmar i veckan. Ordföranden var skiljaktig och ville avslå överklagandet. RFV överklagade länsrättens dom hos kammarrätten. Kammarrätten biföll i dom den 17 november 1995 RFV:s talan och upphävde länsrättens dom. En nämndeman var skiljaktig och ansåg att länsrättens dom inte skulle ändras. M överklagade kammarrättens dom till RegR.

I juni 1997 hade socialnämnden beviljat ett individuellt stöd vid sidan av den tidigare beviljade personliga assistansen för att underlätta M:s kontakter med omvärlden och på sikt göra det möjligt för honom att delta i s.k. daglig verksamhet. Stödet omfattade först två personer under 10 timmar i veckan och utvidgades i maj 1998 till särskild assistans under 20 timmar i veckan.

RegR framhöll följande.

Prövningens omfattning

I första hand skulle prövningen avse förhållandena vid tiden för anmälan till försäkringskassan. Något rättsligt hinder mot att pröva rätten till assistansersättning för tid därefter fanns inte förutsatt att utredningen i målet var tillräcklig för en bedömning. Med hänsyn till instansordningen var det önskvärt att prövningen begränsades till i huvudsak samma principfrågor som varit föremål för bedömning i underinstanserna. RegR ansåg att prövningen borde avse tiden fram till dess att M fick ett individuellt anpassat stöd dvs. perioden maj 1994 – maj 1997.

Tillämpliga regler

Lagändringarna den 1 juli 1996 innebar att de grundläggande förutsättningarna för assistansersättning preciserades och i viss mån skärptes och att möjligheterna att få ersättning i daglig verksamhet beskars väsentligt.

Enligt RÅ 1988 ref. 132 var det de förvaltningsrättsliga reglerna som var i kraft när prövningen sker som skulle tillämpas om inte undantag från den principen var uttryckligen föreskrivna i övergångsbestämmelser eller följde av motivuttalanden eller omständigheter i övrigt. Vidare hade principen modifierats genom senare praxis, speciellt pleniavgörandet RÅ 1996 ref. 57. (Detta mål gäller sanering vid miljöfarlig verksamhet). Frågan om gamla eller nya regler skulle tillämpas hade prövats i några mål. I ett mål som gällde en period före ikraftträdandet av lagändringarna den 1 juli 1996 tillämpade RegR de äldre bestämmelserna (RÅ 1997 not. 60). I de fall ersättning betalades ut fortlöpande och återbetalning av ersättningarna inte var aktuellt tillämpade RegR de nya reglerna. (RÅ 1997 ref. 23). Samma bedömning gjordes när prövningen inte påverkades av lagändringen trots att prövningen avsåg tid före ikraftträdandet (RÅ 1997 not. 165). I detta fall var det klart att M:s rätt till assistansersättning för tiden efter ikraftträdandet skulle grundas på de nya bestämmelserna. Om förutsättningarna för ersättning då var uppfyllda fanns det ingen anledning att pröva rätten till ersättning enligt de äldre bestämmelserna. Om M inte hade rätt till ersättning enligt de nya bestämmelserna återstod det att pröva om han enligt de äldre bestämmelserna skulle ha rätt till ersättning för tid före lagändringen.

Prövning i sak

RegR konstaterade att M behövde hjälp med grundläggande behov – personlig hygien, måltider och av- och påklädning - och så gott som ständig tillsyn, men endast till en mindre del var det fråga om sådan aktiv tillsyn som i praxis har ansetts ligga inom ramen för den funktionshindrades grundläggande behov. Sammantaget fann RegR att M vid sin vistelse inom hemmet hade behov av personlig assistans för grundläggande behov av nu avsett slag under en tid som låg nära men inte översteg 20 timmar i veckan.

RegR framhöll därefter att till de grundläggande behoven hörde också att kommunicera med andra och att därmed kunna upprätthålla sociala kontakter. M:s språkliga förmåga var begränsad till enstaka ord och korta fraser och han uttryckte sig främst genom signaler i beteende och ansiktsuttryck. Det var svårt för en utomstående att tolka dessa signaler. När han kände sig oförstådd blev han frustrerad och kunde då också bli aggressiv. Han hade svårt att vänja sig vid nya miljöer och främmande människor. M hade ett påtagligt behov av hjälp för att kunna kommunicera med andra och därmed bl.a. bryta sin bundenhet till hemmet.

En fråga av betydelse för hans rätt till assistansersättning var om den hjälp som han behövde för att kunna delta i daglig verksamhet skulle beaktas när omfattning av hans behov av personlig assistans för grundläggande behov fastställdes. RegR konstaterade att bestämmelsen i 3 § första stycket LASS innehöll en hänvisning till 4 § samma lag. Endast om sådana särskilda skäl förelåg som avses i 4 § andra stycket skulle huvudregeln frångås och tiden för deltagande i bl.a. daglig verksamhet skulle kunna ingå i timberäkningen enligt 3 §.

M hade, enligt RegR:s mening, sådana särskilda svårigheter att kommunicera med andra och ett sådant behov av tillgång till person med ingående kunskap om honom som nämndes i de exempel som angavs i prop 1995/96:146 s. 15 (den enskildes funktionshinder skapar särskild svårigheter att kommunicera med andra än de personliga assistenterna) och i Riksförsäkringsverket Allmänna Råd 1998:6 (den funktionshindrade behöver tillgång till någon person med ingående kunskap om den funktionshindrade och dennes hälsotillstånd). Mot denna bakgrund och med hänsyn till omständigheterna i övrigt fick det i hans fall anses föreligga sådana särskilda skäl som avses i 4 § andra stycket LASS.

Med hänsyn till vad som framkommit om M:s hjälpbehov vid dels vistelse i hemmet, dels aktiviteter utanför hemmet (särskilt i daglig verksamhet) fann RegR att hans samlade behov av personlig assistans för grundläggande behov under den i målet aktuella tiden översteg i genomsnitt 20 timmar i veckan. RegR framhöll att det saknades anledning att härutöver göra någon bedömning av M:s behov av personlig assistans för den förflutna perioden och att det även saknades anledning att pröva mot äldre bestämmelser. RegR fann att M under perioden maj 1994 - maj 1997 var berättigad till assistansersättning. Det ankom på försäkringskassan att ta ställning till vilka åtgärder i form av retroaktiv utbetalning m.m. som RegR:s avgörande kunde föranleda. Kassan skulle också pröva M:s rätt till ersättning för tiden efter utgången av den period som omfattades av RegR:s prövning.

Kommentar

RegR delade in sin prövning i olika avsnitt och två avsnitt gällde processuella frågor. Vad RegR då framhållit kan tillämpas även i mål som gäller andra förmåner än assistansersättning.

Den tid som prövningen avser gäller i första hand den tidpunkt då anmälan gjordes till försäkringskassan, dvs. i detta fall maj 1994 då kommunen gjorde anmälan till försäkringskassan. Prövningen kan sedan utsträckas i tiden men begränsas av dels utredningens omfattningen, dels instansordningsprincipen. Att en förutsättning för en prövning är att det finns ett ordentligt underlag är uppenbart. Men det är också viktigt att en högre instans endast tar ställning till de frågor och fakta som underinstansen prövat, eftersom samma fråga ska kunna prövas i olika instanser.

I tidigare avgjorda mål som gällde assistansersättning behandlade RegR frågan om vilka regler som ska tillämpas med anledning av att några vägledande övergångsbestämmelser inte utfärdats i samband med lagändringen den 1 juli 1996 (Jfr RFV ANSER 1998:8). I detta mål förtydligade RegR dessa principer. Om den aktuella tiden till någon del ligger efter den 1 juli 1996 ska man tillämpa de nya reglerna. Om man då kommer fram till att den försäkrade har rätt till assistansersättning behöver man aldrig tillämpa de gamla reglerna, eftersom de är liberalare. Om resultatet blir att det inte föreligger rätt till assistansersättning och viss del av den tid som ska prövas infaller före den 1 juli 1996 ska man även göra en prövning efter de regler som gällde då.

Prövning i sak

RegR bedömde först M:s behov av personlig assistans i hemmet. RegR fann att hans behov av personlig assistans för grundläggande behov låg nära men översteg inte 20 timmar i veckan. RegR hade då beaktat hjälp med personlig hygien, måltider, av- och påklädning och viss del av tillsynen, dvs. den del som kunde betraktas som aktiv tillsyn. RegR ansåg i RÅ 1997 ref 23 I att ”aktiv tillsyn” föll inom ramen för grundläggande behov. (Domen kommenterade RFV i RFV ANSER 1998:8)

RegR konstaterade vidare att till de grundläggande behoven hörde att kommunicera med andra för att upprätthålla sociala kontakter.

RegR framhöll att M hade ett påtagligt behov av hjälp för att kommunicera med andra människor men gjorde inte någon uppskattning av den tid som kunde godtas för kommunicering.

RegR konstaterade att det förelåg sådana särskilda skäl som anges i 4 § andra stycket LASS för att assistansersättning skulle kunna utges vid vistelse i daglig verksamhet. RegR framhöll därvid att M hade sådana svårigheter att kommunicera med andra och behov av person med ingående kunskaper om honom som angavs i exemplen i förarbeten och allmänt råd. Vidare åberopade RegR omständigheterna i övrigt. Dessa kan ju ha varit att han genom sina svårigheter att tala hade svårt att få kontakt med andra människor och även kunde bli aggressiv och att hans tidigare försök att börja i daglig verksamhet därför hade misslyckats.

Efter genomgång av 3 och 4 §§ LASS ansåg RegR att – om det föreligger särskilda skäl enligt 4 § LASS - skall en funktionshindrads hjälpbehov i daglig verksamhet medräknas när man bedömer behovet av hjälp för grundläggande behov.

När det gällde aktiviteter utom hemmet och i den dagliga verksamheten synes RegR endast ha beaktat M:s svårigheter att kommunicera med andra människor och ansett att han hade behövde sådan hjälp med att kommunicera med andra som anges i 9 a § LSS, dvs. att han hade sådant behov av hjälp med att kommunicera att det var att hänföra till de grundläggande behoven.

RegR gjorde slutligen en samlad bedömning av M:s behov av personlig assistans för de grundläggande behoven, dels i hemmet, dels i den dagliga verksamheten och dels i aktiviteter utanför hemmet och kom då fram till att han hade behov av personlig assistans för de grundläggande behoven under i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan. RegR har alltså vid bedömningen av om det fanns behov av personlig assistans för de grundläggande behoven under i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan räknat med den tid som M deltog i daglig verksamhet. RegR hade funnit honom berättigad till assistansersättning under den dagliga verksamheten dvs. det förelåg sådana särskilda skäl som anges i 4 § andra stycket LASS.

RegR:s mål nr 3534-1998 (2000-06-09)

Målet gällde en kvinna F, född 1972, med schizofreni. Hon hade svåra tankestörningar med åtföljande koncentrationssvårigheter och plötsliga aggressionsutbrott. Hon kunde tekniskt sköta sina basala behov men hon kunde inte fullfölja påbörjade aktiviteter utan hjälp. Hon kunde inte heller bedöma vad hon skulle ha på sig och om hon klädde på sig kunde hon strax

därefter klä av sig igen. Hon kunde inte reglera intaget av mat. Sängvätning förekom regelbundet. Hon badade flera gånger varje dag och hade därvid behov av assistans för att inte ta på sig kläderna utan att först torka sig. F handlade oberäkneligt och irrationellt. Hon behövde ständigt någon i sin närhet som förstod hur hon fungerade och kunde ge henne stöd och hjälp. På grund av aggressionsutbrotten kunde hon bli farlig för sig själv och för omgivningen. Hon behövde därför ständig tillsyn för att inte hamna i farliga situationer. Länsrätten beviljade assistansersättning. Försäkringskassan överklagade domen till kammarrätten som avslog överklagandet. Två domare var skiljaktiga och framhöll i den skiljaktiga meningen bl.a. följande. F var orienterad, kontaktbar och kunde kommunicera, men hon hade svåra tankestörningar med åtföljande koncentrationssvårigheter och plötsliga aggressionsutbrott. F hade inte några fysiska funktionshinder som medförde att hon inte klarade att tillgodose sina grundläggande behov. Hennes behov av insatser var närmast av motivations-, aktiverings- och tillsynskaraktär, nämligen uppmuntran, vägledning och struktur av vardagen för att inte hamna i orostillstånd samt tillsyn och skydd för att inte hamna i farliga situationer. RFV yrkade att kammarrättens dom skulle upphävas och framhöll –med hänvisning till den skiljaktiga meningen i kammarrätten –att F:s behov närmast var av motivations-, aktiverings- och tillsynskaraktär.

RegR framhöll följande. Utredningen visade att F hade stort behov av praktisk hjälp i den dagliga livsföringen med bl.a. personlig hygien och måltider samt med att klä sig, dvs. med sina grundläggande behov i den mening som avses i 9 a § första stycket LSS. Den hjälp hon behövde kunde inte anses bestå i huvudsak av sådana motivations- och aktiveringsinsatser som enligt förarbeten till lagen inte borde ge rätt till personlig assistans (se prop 1995/96:146 s. 13, jfr RÅ 1997 ref. 28). F behövde också i viss omfattning sådan aktiv tillsyn, som i praxis (RÅ 1997 ref. 23 I och RÅ 1997 not. 60) ansetts falla inom ramen för den funktionshindrades grundläggande behov. Vidare fick anses visat att den hjälp hon behövde förutsatte ingående kunskaper om henne. RegR fann att hennes behov av personlig assistans för sina grundläggande behov omfattade i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka. Hon hade därmed rätt till assistansersättning enligt 3 § LASS.

Kommentar

RegR tog först tagit ställning till F:s behov av *praktisk* hjälp och fann att hon hade stort behov av sådan hjälp trots att RegR noterat att hon tekniskt sett kunde sköta sina basala behov, dock att hon behövde hjälp för att fullfölja aktiviteter. Hon behövde hjälp med personlig hygien

(sängvätning), måltider (hon måste få mat i lagom stora portioner annars åt hon okontrollerat och riskerade att kräkas) och med att klä sig (hon kunde inte välja lämpliga kläder, hon kunde gå i för årstiden fel kläder och kunde ta på sig kläder efter bad utan att torka sig).

Förutom den praktiska hjälpen bedömde RegR att F behövde – i viss omfattning – sådan *aktiv tillsyn* som ”i praxis har ansetts falla inom ramen för den funktionshindrades grundläggande behov”. RegR hänvisade därvid till två tidigare avgjorda mål av RegR. I RÅ 1997 ref 23 I hade den funktionshindrade även svårigheter med att kommunicera. I RÅ 1997 not. 60 berörde RegR inte begreppet aktiv tillsyn. RegR konstaterade i det målet att den funktionshindrade behövde övervakning för att inte äta för mycket vilket kunde leda till en för tid död och att denna övervakning försvarades av intellektuell funktionsstörning och nedsatt impuls kontroll. Rätt till assistansersättning förelåg i det målet under den aktuella tidsperioden (före den 1 juli 1996)

Det är litet oklart vad RegR menar genom att hänvisa till praxis. F var orienterad och kontaktbar och kunde kommunicera. Hon handlade dock oberäkneligt och irrationellt och hon kunde på grund av aggressionsutbrott bli farlig för sig själv och andra.

RegR ansåg i nu aktuellt mål också att det fick anses visat att den hjälp F behövde förutsatte ingående kunskaper om henne. (Av länsrättens dom framgick att det tog väldigt lång tid att skapa en relation till henne.) Det är tveksamt vad detta tillägg innebär- är det en förutsättning för att assistansersättning ska kunna beviljas eller är det endast ytterligare en omständighet som styrker rätten till assistansersättning. RFV anser i vart fall att detta förhållande – att den hjälp som F behöver förutsätter ingående kunskaper om henne - är en av de omständigheter som gör att RegR anser att F har rätt till assistansersättning.

Assistansersättning under skoltid

Av 4 § LASS framgår att assistansersättning inte lämnas för tid då den funktionshindrade vistas i skola om inte särskilda skäl föreligger.

1. Kammarrättens i Stockholm mål 1900-1995 (1997-04-01). Målet gällde en flicka född 1984. Hon var svårt hjärnskadad, rullstolsbunden och tracheostomerad (kanylård varje timme under vaken tid). Slemsugning förekom 25-30 gånger per dag och hon matades genom sond. Därtill hade hon täta epileptiska krampanfall. Hon bodde på ett elevhem som erbjöd särskild service för barn och ungdom. Varje vardag gick hon sju timmar i träningsskola. Länsrätten beviljade assistansersättning med 40 timmar per vecka avseende skoltiden och resor till och från sjukhus m.m. Länsrätten fann att hennes behov av personlig assistans under den tid hon vistades på elevhemmet var tillgodosett genom detta boende. Hon hade dock behov av personlig assistans under vistelserna vid träningsskolan och under resor till och från sjukhus m.m. RFV överklagade.

Kammarrätten delade länsrättens bedömning vad avsåg den tid hon vistades på elevhemmet. Med hänsyn till att utredningen även visade att hon hade behov av assistans under den tid hon vistades i skolan, under resor till och från sjukhus och vad som var upplyst om hennes funktionshinder och hälsotillstånd avslogs verkets överklagande. Särskilda skäl förelåg. Verket fullföljde sin talan till Regeringsrätten och menade att bostad med särskild service för barn och ungdom borde jämföras med gruppboende. Verket menade att assistansersättning inte skulle utgå under sådan tid, men däremot om barnet bor hemma på veckoslut och skolfrier.

RegR meddelade inte PT 1999-08-16.

2. Kammarrättens i Göteborg mål 7947-1997 (1998-03-27). Målet gällde en flicka född 1985. Hon utsattes för grav syrebrist vid födseln och respiratorvårdades på grund av omogna lungor. Hon fick hjärnblödning och utvecklade en vattenskalle som behövde shuntopereras. Hon saknade talförmåga och hade syn-, rörelse- och begåvningshandikapp. Hon kunde endast kommunicera med omvärlden genom att ge uttryck för glädje och missnöje, men hade i övrigt inget kommunikationsmönster.

Kammarrätten fann att särskilda skäl förelåg. Hon saknade talförmåga och hade funktionshinder bl.a. i form av syn- och begåvningshandikapp. Enligt läkarintyg kunde hon endast kommunicera med omvärlden genom att ge uttryck för glädje eller missnöje. Hennes funktionshinder skapade särskilda svårigheter när det gäller kommunikationsförmågan. Med hänsyn främst härtill ansågs det i hennes fall vara fråga om en sådan situation där den personliga assistenten borde finnas till hands för henne även under den tid hon vistas i skolan. RFV överklagade kammarrättens dom.

RegR meddelade inte PT 1999-06-08.

3. Kammarrätten i Göteborg mål 5711-1997 (1998-04-08). Målet gällde en pojke född 1989. Han hade Downs syndrom och dessutom en mycket grav hörselskada. Han betecknades som döv och all kommunikation skedde genom teckenspråk. Han gick i en särskola som inte betecknades som en teckenspråksskola. Han gick i en klass där fyra av nio elever hade behov av teckenkommunikation. All personal på skolan hade erfarenhet av att arbeta med barn med funktionshinder på olika utvecklingsnivåer. Lärarna hade specialpedagogisk utbildning och flera hade två specialistkompetenser. Klassens assistenter hade barnpedagogisk grundutbildning och en högskolekurs om tio poäng i ämnet barn med särskilda behov. All personal hade teckenkommunikationsutbildning, men behövde fortbildas genom återkommande kurser. Två lärare hade dessutom specialkompetens avseende dövhet och utvecklingsstörning.

Kammarrätten fann att det saknades särskilda skäl. Utredningen gav vid handen att omfattande åtgärder vidtagits i skolan för att tillgodose barnets behov av stöd för att utveckla sin förmåga att kommunicera med andra. Teckenspråk användes i skolan och en kontinuerlig utbildning skedde av personalen. Hans förmåga att kommunicera hade också utvecklats, vilket medfört att han själv kunde ta initiativ till kontakt med andra personer. Särskilda svårigheter för honom att kommunicera med andra än den personliga assistenten kunde därför inte anses föreligga. Även om en helt teckenspråkig miljö vore det bästa för hans språkutveckling var en sådan med hänsyn till elevgruppens sammansättning inte möjlig att åstadkommas ens med assistent. I förevarande fall måste skolan anses ha tillhandahållit de resurser som krävdes med hänsyn till hans funktionshinder.

RegR meddelade inte PT 1999-07-15.

4. Kammarrättens i Göteborg mål 5292-1997 (1998-10-09). Målet gällde en flicka född 1987. Hon hade Retts syndrom, vilket innebär en form av psykisk utvecklingsstörning som medför mycket begränsad rörelseförmåga, kommunikationssvårigheter och mycket begränsad inlärningsförmåga. Av den medicinska utredningen framgick att hennes funktionshinder var bland de mer omfattande man kan ha. Hon gick i en särskola för gravt utvecklingsstörda barn. Skolan hade 14 elever och en anställd för varje barn. Av de anställda var fyra lärare och tio elevassistenter.

Kammarrätten fann att särskilda skäl förelåg. Utredningen i målet visade att hennes funktionshinder skapade särskilda svårigheter när det gällde förmågan att kommunicera. Vidare förmådde hon endast ha ett fåtal personer knutna till sig. Mot bakgrund härav och den medicinska utredningen rörde det sig i hennes fall om en sådan situation där den personliga assistenten borde finnas till hands för henne även under den tid hon vistades i skolan och i fritidsverksamhet. Den ambitionsnivå och kompetens som förelåg vid skolan utgjorde inte tillräckliga skäl för en annan bedömning i detta fall. RFV överklagade kammarrättens dom.

RegR meddelade inte PT 1999-06-08.

5. Kammarrättens i Göteborg mål 595-1998 (1998-11-06). Målet gällde en flicka född 1986. Hon hade ett besvärligt flerhandikapp, en omfattande allmän utvecklingsstörning, kommunikationssvårigheter, rörelseproblem, och en svår synnedättning. Hon var elev i särskolan och fick sin undervisning i en träningskoleklass.

Kammarrätten ansåg, med hänsyn till vad som var upplyst i målet om den träningskola där hon gick och den kompetens som lärare och annan personal hade, huvudmannen för skolan ha uppfyllt kravet att se till att de resurser som krävdes med avseende på hennes särskilda behov tillfördes verksamheten. Mot bakgrund av träningskolans samlade resurser fanns det inte, för att tillgodose hennes behov under skoltid och fritidsverksamhet, anledning att för sådan tid därutöver bevilja personlig assistens. Särskilda skäl förelåg inte.

RegR meddelade inte PT 1999-06-08.

6. Kammarrättens i Göteborg mål 596-1998 (1998-11-06). Målet gällde en flicka född 1989. Hon hade en svår cp-skada, generell svår utvecklingsstörning och epilepsi. Hon kunde inte sitta utan stöd, saknade möjligheter att förflytta sig och hade en starkt begränsad finmotorik. Hon var i behov av konstant tillsyn på grund av risk för kräkningar och epilepsianfall. Hennes kommunikationsförmåga motsvarande en utvecklingsnivå på 4-6 månaders ålder. Hon var elev i en särskola och fick sin undervisning i en träningsgrupp med tio elever. I gruppen fanns en lärare och tre assistenter.

Kammarrätten fann, med hänsyn till vad som var upplyst i målet om den träningskola där hon gick och den kompetens som lärare och annan personal hade, att huvudmannen för skolan uppfyllt kravet att se till att de resurser som krävdes med avseende på hennes särskilda behov tillfördes verksamheten. Mot bakgrund av träningskolans samlade resurser fanns det inte, för att tillgodose hennes behov under skoltid och fritidsverksamhet, anledning att för sådan tid därutöver bevilja personlig assistens. Särskilda skäl saknades.

RegR meddelade inte PT 1999-06-08.

7. Kammarrätten i Göteborg mål 597-1998 (1998-11-06). Målet gällde en flicka född 1987. Hon hade en svår generell utvecklingsstörning, cp-skada, autism och svårbehandlad epilepsi. Hon behövde hjälp med allt i vardagen. Hon matas helt och kunde inte hjälpa till alls vid av- och påklädning. Hon saknade språk och kommunikation skedde genom subtila signaler, vilket gjorde det nödvändigt att det fanns en mottagare som kände henne väl. Hon var beviljad 1 969 timmar per sex månader enligt LASS, vilket inte inkluderade tid i skolan. Hon var elev i en särskola och undervisades i en träningsgrupp om tio elever. I gruppen fanns en lärare och tre assistenter.

Kammarrätten fann att det saknades särskilda skäl. Hon gick i en skola som var anpassad för barn som på grund av sitt funktionshinder hade mycket stora behov av stöd och omsorg. Lärarna hade specialpedagogisk

utbildning och elevassistenterna var antingen fritidspedagoger eller förskollärare med speciell pedagogisk utbildning eller barnskötare med grund- och påbyggnadsutbildning avseende arbete med psykiskt utvecklingsstörda personer. Viss personal hade kompetens i dövundervisning, undervisning i teckenspråk och talpedagogik. Omsättningen på lärare och annan personal uppgavs vara mycket liten. Med hänsyn till vad som var upplyst om den träningskola där barnet gick och den kompetens lärare och annan personal hade, hade huvudmannen för skolan uppfyllt kravet att se till att de resurser som krävdes med avseende på hennes särskilda behov tillfördes verksamheten. Mot bakgrund av träningskolans samlade resurser förelåg inte särskilda skäl.

RegR meddelade inte PT 1999-06-08.

8. Kammarrättens i Göteborg mål 598-1998 (1998-11-06). Målet gällde en pojke född 1989. Han hade en svår generell utvecklingsstörning, svårt rörelsehinder, cp-skada, syn- och hörselnedsättning samt epilepsi. Han behövde intensiv stimulans och träning i vardagen för att tillvarata sina begränsade resurser till kommunikation och fortsatt utveckling. Hans utvecklingsnivå motsvarade ett barn i åldern 0-1 månad. Han var elev vid en särskolas träningskola och gick i en träningsgrupp med tio elever. Gruppen hade en lärare och tre assistenter. Han var fr.o.m. den 1 juli 1997 beviljad assistansersättning med 1 969 timmar per sex månader, vilket innebar att ersättning inte beviljats för tid i skola.

Kammarrätten fann, med hänsyn till vad som var upplyst i målet om den träningskola där han gick och den kompetens som lärare och annan personal hade, att huvudmannen för skolan uppfyllt kravet att se till att de resurser som krävdes med avseende på hans särskilda behov tillfördes verksamheten. Mot bakgrund av träningskolans samlade resurser fanns det inte, för att tillgodose hans behov under skoltid och fritidsverksamhet, anledning att för sådan tid därutöver bevilja personlig assistens. Särskilda skäl saknades.

RegR meddelade inte PT 1999-06-08.

9. Kammarrätten i Sundsvall mål 2981-1997 (1998-12-14). Målet gällde en pojke född 1984. Han hade Downs syndrom, dålig fysisk motorik, slappa muskler, överrörliga leder, en hörselskada och dålig munmotorik. Han saknade nästan helt talspråk och var infektionskänslig. Han behövde hjälp i matsituationer, med hygien samt av- och påklädning i viss utsträckning. Framför allt behövde han tillsyn och hjälp vid kommunikation. Han använde teckenspråk, som dock inte var detsamma som de döva använder. Han gick i en specialistskola för barn med kommunikationssvårigheter.

Kammarrätten fann att särskilda skäl inte förelåg för att under skoltid bevilja assistansersättning. Omständigheterna i målet ansågs inte vara sådana att huvudregeln i 4 § LASS skulle frångås.

RegR meddelade inte PT 1999-06-04.

10. Kammarrättens i Göteborg mål 6208-1997 (1999-02-05). Målet gällde en flicka född 1986. Hon hade ryggmärgsbråck, en hjärnskada med bl.a. mental retardation som följd, epilepsi, skolios och skelning. Dessutom hade hon kommunikationsproblem och var shuntopererad för vattenskalle. Hon gick i en skola anpassad även för barn med mycket stora behov och vistades efter skolan på ett fritidshem. I skolan fanns specialutbildad personal och klassassistenter och hon hade under de senaste fyra åren haft samma lärare och assistenter. Även om hon fram till juli 1997 också hade haft en personlig assistent, som varit med henne i skolan, ansågs klassens ordinarie personal ha lärt känna henne under de fyra åren. Genom ett speciellt arrangemang var det endast tre personer som hjälpte henne i matsituationer, vid toalettbesök och fungerade som hennes språkrör. Det hade inte framkommit annat än att dessa personer i hennes närmaste omgivning även hanterat henne på ett adekvat och respektfullt sätt i anslutning till katetisering, blöjbyte och intimhygien. Huvudmannen för skolan ansågs ha tillfört de resurser som hennes särskilda behov krävde under både skoltid och fritidsverksamhet.

Kammarrätten fann mot bakgrund av ovanstående utredning att det saknades särskilda skäl för att bevilja assistansersättning.

RegR meddelade inte PT 1999-12-19.

11. Kammarrättens i Sundsvall mål 875-1998 (1999-03-05). Målet gällde en pojke född 1987. Han hade en svår CP-skada, s.k. tonusväxlings-syndrom, saknade nästan all förmåga att styra armar och hålla kroppen upprätt. Han behövde hjälp med alla former av ADL-aktiviteter. Personer som inte kände honom väl kunde inte förstå hans vilja. Till följd av CP-skadan saknade han även förmåga att styra munnens rörelser och kunde därför inte göra sig förstådd med tal.

Kammarrätten fann att särskilda skäl inte förelåg. I målet hade framkommit att han gick i en träningsklass med fem elever, som bistods av fem assistenter. Hans elevassistent fungerade även som personlig assistent i hemmet. Med beaktande av vad som upplysts om hur skolverksamheten utformats för att motsvara hans behov ansågs utredningen inte utvisa att han till följd av sina funktionshinder och hälsotillstånd hade behov av särskilt stöd som inte kunde tillgodoses inom ramen för skolans och barnomsorgens verksamhet.

12. Kammarrättens i Sundsvall mål 1713-1998 (1999-06-23). Målet gällde en pojke född 1981. Han hade svår epilepsi med täta anfall som gjorde honom dimmig och trött. Kramperna medförde att han hade svårt med motoriken, minnet och vakenheten. Vidare hade han koncentrations- och perceptionsstörning. Kramprisen gjorde att det måste finnas en person i hans närhet. Han behövde viss påputtning och hjälp med enklare ADL. Efter kramp kunde han inte äta själv och hade vid dessa tillfällen svårt att kommunicera med omgivningen. Han gick i särskola.

Kammarrätten fann att särskilda skäl förelåg mot bakgrund av vad Socialstyrelsen anfört och vad som i övrigt förekommit i målet. Socialstyrelsen anförde bl.a. följande: "Utredningen som ligger till grund för kammarrättens avgörande visar enligt Socialstyrelsens uppfattning att han behöver hjälp med att tillgodose de grundläggande behoven. Det får anses styrkt att han har behov av en personlig assistent med ingående kännedom om hans problematik och som förstår honom väl utifrån hans hälsotillstånd och begränsade kommunikation". Han beviljades assistentersättning med 40 timmar per vecka under skoltid.

13. Kammarrättens i Stockholm mål nr 2479-1999 (1999-12-21).

Domen är redovisad under rubriken Assistansersättning för barn, nr 8.

Kommentar

Om särskilda skäl föreligger anser Riksförsäkringsverket att LASS utformning medger att assistansersättning kan utges under tid i skola och fritidshem för barn och ungdomar som bor i bostad med särskild service.

Bedömningen av om särskilda skäl föreligger är en fråga om skolan erbjuder de resurser som barnet behöver eller ytterligare assistans är nödvändig. Barnets specifika funktionshinder och behov jämförs med de resurser skolan har i detta avseende. Vid bedömningen kan beaktas bl.a. klasstorlek, personaltäthet, personalens utbildning och i vad mån det är samma anställda som hjälper barnet i situationer som ställer särskilda krav i integritetshänseende.

I de fall där kammarrätterna ansåg att särskilda skäl förelåg är motiveringen alltid en mer eller mindre direkt hänvisning till att barnets funktionshinder skapar särskilda svårigheter (se domar 1900-1995 (nr 1), 7947-1997 (nr 2), 5292-1997 (nr 4) och 1713-1998 (nr 12), dvs. de fyra domar i rättsfallsöversikten där särskilda skäl förelåg för att bevilja LASS under skoltid). I vissa fall sägs uttryckligen att skolan inte tillgodoser behovet av assistans -se domar 7947-1997 (nr 2) och 5292-1997 (nr 4), medan det i övriga fall får anses underförstått. Dom 1713-1998 (nr 12) skiljer sig från mängden genom att ge relativt lite omedelbar vägledning. Den överlämnar åt läsaren att dra slutsatserna utifrån vad utredningen visar. När särskilda skäl inte ansågs finnas hänvisas omvänt till att skolan tillgodoser barnets behov.

Allmänt sett är bedömningarna i den aktuella typen av mål är till sin natur i hög grad individualiserad. Det är därför inte möjligt att generellt uttala sig om t.ex. vissa typer av funktionshinder bör berättiga till LASS under skoltid. Frågan om särskilda skäl föreligger måste, som redan sagts, avgöras efter en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet.

Vårdbidragets storlek efter att assistansersättning beviljats

1. Kammarrättens i Stockholm mål nr 3250-1995 (1996-10-08) gällde en pojke G, född 1988 med multipel kongenital atrogrypos. Han kunde inte förflytta sig men var mentalt helt normalutvecklad. Modern var personlig assistent 40 timmar/vecka och personlig assistent fanns på förskolan med 15 timmar/vecka. Assistansersättning utgick med 2 860 timmar/år. Försäkringskassan beslöt i augusti 1994 att fr.o.m. samma månad minska helt utgående vårdbidrag till halvt vårdbidrag och utge merkostnadsersättning med 18 %. Som skäl för nedsättningen framhöll kassan att vård- och tillsynsbehovet tillgodosågs 40 timmar i veckan med personlig assistent. Beslutet överklagades och länsrätten ändrade till tre fjärdedels vårdbidrag. Länsrättens dom överklagades till kammarrätten.

Kammarrätten förklarade att skäl saknades för att bevilja högre vårdbidrag än länsrätten bestämt.

2. Kammarrättens i Stockholm mål nr 147-1997(1998-11-27) gällde en flicka S, född 1992. Hon hade mitokondriesjukdom med svårbehandlad epilepsi, synnedsättning och var periodvis svårmatad. Försäkringskassan drog genom beslut i augusti 1995 in utgående helt vårdbidrag på grund av att hon hade beviljats assistansersättning med 3 652 timmar per år (70 timmar per vecka) fr.o.m. 1994. Beslutet överklagades till länsrätten, som avslog överklagandet. Domen överklagades till kammarrätten. RFV bestred bifall till överklagandet.

Kammarrätten fann att S under helger samt i viss mån även under vardagar och nätter hade ett behov av främst tillsyn men även vård i större utsträckning än vad som omfattades av assistansersättningen. Behovet översteg vad som kunde anses innefattas i det vanliga föräldraansvaret. Med beaktande av storleken av den utgående assistansersättningen, det därutöver befintliga vård- och tillsynsbehovet samt merkostnadernas storlek fastställde kammarrätten att vårdbidraget skulle utgå med en fjärdedel.

3. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 1496-1998 (1999-04-21) gällde en flicka S, född 1993 med hjärnskada. Hon krävde skötsel som ett spädbarn. Hon var hos stödfamilj 5 dygn per månad. Försäkringskassan beviljade assistansersättning med 80 timmar per vecka och sänkte vårdbidraget från helt till halvt genom beslut fr.o.m. juni 1997. RFV överklagade beslutet om vårdbidrag till länsrätten och yrkade att endast ett fjärdedels vårdbidrag skulle utgå. Som grund för yrkandet framhöll verket att S:s sjukdom inte föranledde så mycket merarbete i förhållande till ett friskt barn i samma ålder, att vård- och tillsynsbehovet samt merkostnadernas omfattning utöver vad som tillgodosågs genom beviljad assistansersättning inte berättigade till högre förmån än ett fjärdedels vårdbidrag. Länsrätten avslog överklagandet och verket överklagade domen till kammarrätten.

Kammarrätten konstaterade att S beviljats assistansersättning med 80 timmar/vecka fr.o.m. juni 1997 och att hon vistades hos stödfamilj fem dygn per månad. S: behov av särskild tillsyn och vård jämte merkostnader utöver de redan beviljade insatserna kunde inte anses vara så omfattande att det grundade rätt till mer än ett fjärdedels vårdbidrag.

4. Kammarrättens i Jönköping mål nr 864-1996 (1999-12-10) gällde vårdbidrag för en flicka I, född 1981 med CP-skada. Hon var helt rullstolsberoende och hade ett omfattande hjälpbehov i alla vardagliga situationer. Hon behövde ständig tillsyn och man måste känna henne för att kunna förstå hennes kroppsspråk. Hon hade enligt 6 § SoL haft en personlig assistent, som också var dagmamma. Hon gick i skola och var efter skolan hos assistenten. På onsdagarna sov hon över hos assistenten och hon vistades varannan helg i avlastningshem. Hon beviljades assistansersättning med 2 505 timmar per år. Försäkringskassan minskade helt vårdbidrag till tre fjärdedels vårdbidrag fr.o.m. januari 1994. Som skäl angav kassan att den övervägande delen av vård och tillsynsbehov tillgodosågs av assistansersättning och annan samhällelig insats, men att återstående del sammantaget med det stora hjälp- och vårdbehovet var av sådan omfattning som förutsätts för rätt till tre fjärdedels vårdbidrag. I överklagandet framhölls att assistansersättning inte medförde stöd i större omfattning än vad som utgått tidigare. Länsrätten ansåg att även om I genom beviljad assistansersättning inte fått stöd i någon större omfattning än tidigare kunde hennes vård- och tillsynsbehov, dvs. de behov som tillgodosågs genom personlig assistent och övriga samhällsinsatser, inte anses vara av den omfattningen att modern var berättigad till fortsatt helt vårdbidrag. Länsrätten ansåg att tre fjärdedels vårdbidrag var väl avvägt.

Kammarrätten fann inte att förutsättningarna för det av försäkringskassan beviljade hela vårdbidraget ändrats genom beslutet att bevilja assistansersättning och att fog att ändra den beviljade förmånen till tre fjärdedels förmån hade därmed inte förelegat.

5. Kammarrättens i Sundsvall mål nr 2862-1998 (2000-05-15) gällde en pojke E, född 1985. Han krävde dygnet-runt-tillsyn och hjälp med hygien, matning, förflyttning m.m. Han kunde inte tala. Han beviljades personlig assistent med 122 timmar per vecka. Försäkringskassan drog in utgående helt vårdbidrag.

Kammarrätten fann att E:s behov av särskild tillsyn och vård jämte merkostnader utöver de redan beviljade insatserna inte kunde anses vara så omfattande att det grundade rätt till högre än en fjärdedels vårdbidrag.

Kommentar

För rätt till assistansersättning krävs att barnet har stora och varaktiga funktionshinder och därför behöver hjälp med vissa grundläggande behov, vilka anges i 9 a § LSS, medan det för rätt till vårdbidrag krävs att ett barn behöver särskild vård och tillsyn.

Om vårdbidrag har beviljats innan den funktionshindrade sökt och fått assistansersättning kan förhållandena vara sådan att vårdbidraget även har beviljats för sådant hjälpbehov för vilket assistansersättning senare beviljas. I sådant fall kan enligt förarbetena (prop. 1992/93:159 s.66) vårdbidragets storlek påverkas. Verket har därför i sitt allmänna råd om assistansersättning rekommenderat att rätten till vårdbidrag omprövas i samband med att assistansersättning beviljas.

Det finns inte många kammarrättsdomar som gäller nedsättning av utgående vårdbidrag på grund av beviljad assistansersättning.

Omständigheterna i det enskilda fallet är avgörande för om och i så fall hur mycket vårdbidraget ska reduceras eller inte. Om och i vilken utsträckning vårdbidraget ska minskas beror på hur stor del av det hjälpbehov som vårdbidraget var avsett att täcka, har ansetts berättiga till assistansersättning.

Merkostnadernas storlek påverkar också vårdbidragets storlek. Om dessa är höga kan detta medföra att vårdbidraget reduceras i mindre grad än som skulle ha varit fallet om man bara tar hänsyn till hjälpbehovet. I målen 147-1997 (nr 2), 1496-1998 (nr 3) och 2862-1998 (nr 5) har kammarrätterna vid fastställande av vårdbidragets storlek även hänvisat till merkostnadernas storlek.

Om assistansersättningen som i mål 864 –1996 (nr 4) i stor utsträckning ska utgå under skoltid och inte ersätter den vård och tillsyn som föräldrarna utövar ska vårdbidraget inte reduceras eller reduceras mycket litet. Inte heller bör vårdbidraget reduceras mycket om det i stor utsträckning täcker behov av tillsyn eller merkostnader eftersom tillsyn och merkostnader i regel inte täcks respektive inte beaktas vid bedömningen av rätten till assistansersättning.

Utbetalning av assistansersättning m.m.

Enligt 1 § LASS innehåller lagen föreskrifter om ersättning av allmänna medel till vissa funktionshindrade för *kostnader* för personlig assistansersättning

Fr.o.m. februari 1995 anses kostnad för personlig assistansersättning inte ersättning som den enskilde själv lämnar till någon som han lever i hushållsgemenskap med.

1. Kammarrättens i Stockholm mål 9281-1997 (1998-05-25) gällde assistansersättning under tiden augusti 1995 – september 1996. Länsrätten fann att kostnader förelegat och att det inte kunde ifrågasättas att modern utfört arbetet. Riksförsäkringsverket överklagade länsrättens dom.

Kammarrätten konstaterade att det redan i ansökan om assistansersättning angetts att en stiftelse skulle ha hand om assistansen och att modern haft kontakt med stiftelsen under den tid som försäkringskassan behandlade ansökan. Den assistansberättigade dottern hade överlåtit sin rätt till assistansersättning fr.o.m. augusti 1995 till stiftelsen. Modern fick alltså anses ha varit anställd av stiftelsen under den tid assistansersättning beviljats retroaktivt. Vidare konstaterade kammarrätten att det varken av lagtext eller förarbeten framgick att ersättning faktiskt måste ha betalats ut för att assistansersättning ska kunna utgå. Det är ostridigt att dottern fått assistans av modern angivet antal timmar. Ansökan gjordes i november 1995 och försäkringskassan meddelade beslut i oktober 1996 och det var inte möjligt för stiftelsen att förskottera ersättningen. Rätt till assistansersättning förelåg därför för aktuell period.

RFV överklagade till RegR. RFV har framhållit att ingen lön har betalats ut, att anställningsavtal inte fanns och att dottern inte haft några faktiska kostnader för assistansen.

RegR har beviljat prövningstillstånd 1999-03-17.

2. Kammarrättens i Stockholm mål nr 5716-1996 (1999-02-26) gällde assistansersättning för tiden januari 1994 – februari 1995. Föräldrarna hade varit assistenter åt sin son E, född 1986. Länsrätten förklarade E berättigad till assistansersättning och försäkringskassan fann honom berättigad till assistansersättning med 1 714 timmar per år fr.o.m. januari 1994. I oktober 1995 förklarade försäkringskassan att assistansersättning inte kunde utges för tiden januari 1994 - februari 1995 eftersom det saknades underlag som styrkte att föräldrarna haft kostnader. E åberopade att modern varit tjänstledig på fredagar för att vårda honom. RFV bestred bifall till överklagandet.

Kammarrätten fann att något anställningsavtal inte funnits mellan E och hans föräldrar och att det därför saknades förutsättningar att medge assistansersättning för i målet aktuell tid.

3. Kammarrättens i Stockholm mål nr 2166-1998 (1999-03-17) gällde assistansersättning för tiden januari – juni 1994. Länsrätten fann att T, född 1974, var berättigad till assistansersättning och försäkringskassan beviljade i augusti 1995 assistansersättning med 6 209 timmar per år.

Försäkringskassan betalade ut till kommun för den tid som personal anställd av kommun utfört assistansen. T yrkade assistansersättning för övrig då tid hennes mor utfört assistansen. Länsrätten beviljade utbetalning av ytterligare assistansersättning fr.o.m. 1994. T har framhållit att det förlegat ett muntligt anställningsavtal fr.o.m. januari 1994. Försäkringskassan överklagade länsrättens dom.

Kammarrätten konstaterade att för slutande av anställningsavtal mellan en förälder och ett minderårigt barn krävs en särskilt förordnad god man och att detsamma gäller när ett vuxet barn som har en förälder som god man sluter anställningsavtal med någon av föräldrarna. Först genom beslut av överförmyndarnämnden den 12 februari 1996 tillsattes en annan än föräldrarna som god man. Före sistnämnda dag kan den gode mannen inte ha medverkat vid något anställningsavtal. Vidare har räkningarna och redovisningen upprättats först i efterhand och någon faktisk ersättning hade inte betalats ut. Kammarrätten fann därför att någon ytterligare assistansersättning inte kunde utges för tiden januari - juni 1994.

Domen har överklagats. Målet är ännu inte avgjort.

4. Kammarrättens i Göteborg mål nr 455-1999 (1999-07-01) gällde assistansersättning för år 1994. Länsrätten beviljade i dom i december 1994 assistansersättning med 1 416 timmar per år. Assistansen hade utförts dels av kommun, dels av familjen. Assistansen administrerades genom ett bolag. Länsrätten fann att assistansersättning skulle utgå med yrkat belopp. RFV överklagade domen och framhöll att det inte fanns något avtal mellan assistenterna och bolaget.

Kammarrätten konstaterade att det inte fanns något anställningsavtal varken mellan den assistansberättigade och assistenterna eller mellan den assistansberättigade och bolaget. Det var därför inte styrkt att den assistansberättigade haft kostnader för assistansen. Förutsättningarna saknades därför för att ge ut assistansersättning .

5. Kammarrättens i Göteborg mål nr 4635-1997 (1999-10-05) gällde assistansersättning för tiden november 1995 – april 1996. Föräldrarna var assistenter för sin dotter. Länsrätten ansåg att försäkringskassan inte hade haft fog för att avslå ansökan på de av kassan angivna grunderna – det var inte styrkt att faktiska kostnader förelegat - och att försäkringskassan närmare borde utreda assistansersättningens omfattning och storlek. Försäkringskassan överklagade länsrättens dom.

Kammarrätten förklarade att för att assistansersättning skulle kunna lämnas krävs att föräldrarna är anställda av annan än den assistansberättigade dottern. Anställningsavtalen är daterade den 31 maj 1996 och enligt avtalen var det fråga om tillsvidareanställningar med tillträde den 1

november 1995. Kammarrätten ansåg att avtalen skulle gälla från den 1 maj 1996 och att assistansersättning därför inte kunde utges för den aktuella tiden.

Domen har överklagats. Målet är ännu inte avgjort.

6. Kammarrättens i Göteborg mål nr 7965-1998 (2000-05-22) gällde retroaktiv utbetalning av assistansersättning för E A för tiden juni 1996 – juni 1997. Försäkringskassan framhöll att lön inte hade betalats ut till assistenterna före juli 1997 utöver tidigare anställningsavtal som grundade sig på då gällande beslut om assistansersättning. E A framhöll bl.a. att hon ansökte om fler assistanstimmar i september 1996 och bifogade då statistik på utförda assistanstimmar från juli 1995 till augusti 1996 och det dröjde 14 månader innan försäkringskassan fattade beslut.

Kammarrätten konstaterade att H A varit anställd av Göteborgs stad som vikarierande personlig assistent sedan den 27 juni 1995, att han hade lämnat in timredovisning för 115 timmar i veckan från juni 1996 och att betalning inte hade utgetts för tid överstigande 100 timmar per vecka. Försäkringskassan hade inte ifrågasatt att assistans lämnats under perioden juni 1996 – juni 1997 med 115 timmar i veckan och hade beviljat assistansersättning tidigast fr.o.m. juni 1996. Kammarrätten fann att assistenterna hade rätt till ersättning för 115 assistanstimmar per vecka fr.o.m. juni 1996. E A hade därför en kostnad för dessa arbetade timmar som försäkringskassan ska ersätta henne.

Kommentar

I alla de fall som gällt retroaktiv utbetalning har någon familjemedlem utfört assistansen.

Genom lagändring som trädde i kraft den 1 februari 1995 anses ersättning för personlig assistans som den enskilde själv lämnar till någon som han lever i hushållsgemenskap med inte som kostnad för assistansen. För att assistansersättning över huvud taget ska kunna utges krävs därför att den familjemedlem som är personlig assistent är anställd av kommun eller ett fristående organ.

I de flesta fall har kammarrätterna ansett att det krävs ett anställningsavtal för att assistansersättning skall kunna betalas ut och avtal varigenom assistenter anställts retroaktivt har inte godtagits.

Vidare har barn inte ansetts kunna sluta avtal med föräldrar utan för detta krävs för minderårigt barn en god man och – om föräldern är god man för ett vuxet barn – en särskilt förordnad god man. Detta blir inte aktuellt avseende anställningsavtal efter februari 1995 eftersom assistenter som är familjemedlemmar inte kan vara anställda av den assistansberättigade

I mål 7965-1998 (nr 6), som gällde assistansersättning med ytterligare 5 timmar per vecka, fann kammarrätten att det inte var något krav på att lön skulle ha betalats ut för att assistansersättning skulle kunna betalas ut

retroaktivt. Assistans hade lämnats och timredovisning hade lämnats in.
RFV har inte överklagat domen.

Schablonbelopp, arbetsledning m.m.

Enligt 4 § LASS utgår assistansersättning inte för tid då den funktionshindrade vårdas på sjukhus om det inte är fråga om kortare tid och särskilda skäl föreligger.

I 10 § första stycket LASS stadgas att assistansersättning utbetalas månadsvis med visst belopp för det antal beviljade assistanstimmar som assistans lämnats.

Enligt 10 § andra stycket LASS kan försäkringskassan, efter ansökan, om det föreligger särskilda skäl besluta att en ersättningsberättigad skall få ersättning med ett högre belopp än det som regeringen fastställt. Detta belopp får dock inte överstiga det fastställda beloppet med mer än tolv procent.

1. Kammarrättens i Göteborg mål nr 3117-1999 (1999-11-23) gällde frågan om sådana särskilda skäl förelåg att schablonbeloppet kunde höjas. Den assistansberättigade R var född 1991 och modern hade av det kooperativ som organiserade assistansen beviljats högre timlön för att hon skulle utföra arbetsledande uppgifter.

Kammarrätten ansåg att det inte var rimligt att ett så litet barn som R var arbetsledare och den uppgiften i stället fick anses omfattad av det ansvar som en förälder har som vårdnadshavare. Den omständigheten att modern hade ett arbetsledaransvar för sin sons personliga assistenter utgjorde därför inte sådana särskilda skäl som medförde att ersättning skulle utgå med högre belopp än schablonbeloppet.

Domen har överklagats. Målet är ännu inte avgjort.

2. Kammarrättens i Jönköping mål nr 4212-1998 (1999-03-05) gällde en kvinna A, född den 11 augusti 1980. Fråga var om höjt schablonbelopp skulle utges på grund av kostnad för arbetsledning. A uppgav att hon behövde hjälp med rekrytering, schemaläggning, administration av tidrapporter m.m. Hon betalade extra kostnader för servicegaranti, sociala avgifter m.m. Om hon inte haft sina intellektuella och/eller kommunikativa funktionshinder skulle hon själv ha utfört dessa uppgifter. Försäkringskassan tillstyrkte att hon beviljades ersättning för kostnader för servicegaranti utöver schablonbeloppet fr.o.m. den 12 augusti 1998.

Kammarrätten framhöll bl.a. följande. Även om det vid tidpunkten för försäkringskassans beslut får anses ha ingått i föräldrarnas ansvar att svara för den insats som är i fråga, har föräldrarnas ansvar upphört i och med att F fyllt 18 år.

F:s talan omfattade såväl tid före som efter det att hon fyllt 18 år. Kammarrätten beviljade förhöjt schablonbelopp för tiden augusti – december 1998. Eftersom det saknades underlag för att bestämma

timbeloppet för år 1999 återförvisade kammarrätten målet till försäkringskassan för handläggning i denna del.

3. Kammarrättens i Göteborg mål nr 2532-1997 (2000-03-27) gällde bl.a. utbetalningsperioder. J hade genom beslut i december 1994 beviljats assistansersättning fr.o.m. juni 1994. Hon beviljades i oktober 1995 utökad assistansersättning. Försäkringskassan gjorde slutavräkning för perioden januari - september 1995. J yrkade ytterligare ersättning för perioden december 1994 – november 1995. Länsrätten fann att det var riktigt att kassan gjorde slutavräkning t.o.m. september 1995 eftersom kassan hade fattat beslut om utökad assistansersättning i oktober 1995. Försäkringskassan ansåg i yttrande till kammarrätten att december 1994 borde ha ingått i slutavräkningsperioden.

Kammarrätten ansåg att slutavräkningsperioden borde ha omfattat perioden december 1994 – september 1995. Handlingarna gav dock inte stöd för att J var berättigad till ytterligare assistansersättning .

4. Kammarrättens i Göteborgs mål nr 1368-1999 (2000-04-20) gällde J, född 1943. Hon hade på grund av rygg- och ledsjukdom beviljats assistansersättning med 35 timmar per vecka. Hon yrkade i kammarrätten förhöjt timbelopp på grund av att större delen av de beviljade assistanstimmarna var förlagda till obekvämt arbetstid (67,37 % år 1997, 67,94 % år 1998 och 73,82 % 1999).

Kammarrätten förklarade att Allmänna råd 1998:6 kunde tillämpas trots att dessa ännu inte publicerats vid tidpunkten för försäkringskassans beslut den 4 juni 1998. Med hänvisning till råden och till att större delen av de assistanstimmar som beviljats lämnats på obekvämt arbetstid, förelåg enligt kammarrätten särskilda skäl till förhöjt timbelopp. Kammarrätten ansåg att det ankom på försäkringskassan att göra den närmare beräkningen.

5. Kammarrättens i Stockholm mål 8377-1998(2000-05-09) gällde en kvinna B, född 1971, med mental retardation och autistiska syndrom. Hon hade avtal med Brukarkooperativet JAG om personlig assistans. Hon yrkade 9 kr per timme utöver schablonbeloppet för en s.k. servicegarant, eftersom hon på grund av sina kommunikationssvårigheter inte själv kunde vara arbetsledare. B har uppgett bl.a. att samtliga medlemmar i kooperativet saknar möjlighet att själva vara arbetsledare för sina personliga assistenter. Nästan alla saknade möjlighet att kommunicera med tal eller tecken. Av beloppet avsåg 5 kr dels omkostnader för porto, telefon och skrivmateriel m.m., dels ersättning för arbetsinsatser. 2 kr var ersättning för beredskap dygnet runt och 2 kr ersättning för regelbunden utbildning och rådgivning.

Kammarrätten konstaterade att B inte hade förmåga att själv vara arbetsledare för sina assistenter och att hon betalade 9 kronor per timme för arbetsledning. Kammarätten ansåg därför med stöd av 10 § andra stycket LASS att det förelåg särskilda skäl att utöver schablonbeloppet utge ersättning för arbetsledning med yrkat belopp.

6. Kammarrättens i Göteborg mål nr 42-1999 (2000-05-12) gällde om hur slutavräkningen för perioden januari – juni 1997 skulle göras och om M kunde beviljas assistansersättning under sjukhusvistelse den 23-28 april 1997.

Försäkringskassan framhöll att assistansersättning inte utgick under sjukhusvistelse om inte särskilda skäl förelåg eller den funktionshindrade stod som egen företagare och var uppbunden av avtal.

Försäkringskassan ansåg att vid beräkningen av assistansersättningen skulle avstämning göras utifrån faktisk kostnad per timme beräknad på den genomsnittliga kostnaden för den månad som assistansen avser och inte för en genomsnittlig timkostnad beräknad utifrån en längre period än en månad.

Kammarrätten fann dels att assistansersättning inte skulle utges under sjukhusvistelsen, dels att 10 § LASS jämförd med 3 § RFFS 1993:24 gav vid handen att avstämningen mellan beviljad och utförd assistans vad gällde timkostnaden skulle ske på sätt som försäkringskassan yrkade.

Domen har överklagats. Målet är ännu inte avgjort.

Kommentar

Målen 3117-1999 (nr 1), 4212-1998 (nr 2) och 8377-1998 (nr 5) behandlar frågan om förhöjt schablonbelopp på grund av kostnader för arbetsledning. Kammarrätten har ansett att så länge den assistansberättigade är omyndig bör det ingå i föräldraansvaret att vara arbetsledare för barnets assistenter och ersättning kan då inte på den grunden utgå utöver schablonbeloppet. Om den assistansberättigade däremot är myndig och behöver hjälp med att utföra arbetsledande uppgifter kan ersättning utgå utöver schablonbeloppet.

Kammarrätten har i målet 8377-1998 (nr 5) funnit att särskilda skäl förelåg för att godta timersättning överstigande schablonbeloppet med samma belopp som den assistansberättigade skulle betala till kooperativet.

I målet 42-1999 (nr 6) slog kammarrätten fast att storleken av den kostnad som beräknas per timme skall beräknas efter den genomsnittliga kostnaden för varje månad. Kammarrätten hade hänvisat till 10 § LASS och till 3 § RFFS 1993:24. I 3 § föreskrev RFV att assistansersättning för den genomsnittliga kostnaden per timme för de timmar assistans lämnats (utförda assistanstimmar) under en månad utges högst med det belopp per timme som regeringen fastställer för varje år. Med anledning av att schablonbelopp infördes togs denna bestämmelse bort. Fortfarande gäller dock att man ska utgå från den genomsnittliga månadskostnaden under slutavräkningsperioden.

Förkortningar

RegR	Regeringsrätten
RFV	Riksförsäkringsverket
LSS	Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade
LASS	Lagen om assistansersättning
PT	Prövningstillstånd

Förteckning över domar

Regeringsrättsdomar

1999-06-30	4452-1998	RÅ 1999 ref 54
2000-02-02	648-1996	RÅ 2000 ref 11
2000-06-09	3534-1998	

Kammarrätten i Stockholm

1996-10-08	3250-1995	
1997-04-01	1900-1995	Ej PT 1999-08-16
1998-05-25	9281-1997	PT 1999-03-17
1998-11-27	147-1997	
1999-02-26	5716-1996	
1999-03-01	5285-1998	Ej PT 199-08-16
1999-03-04	3228-1997	
1999-03-17	2166-1998	
1999-04-20	4273-1997	
1999-04-20	2940-1998	
1999-04-20	5074-1998	
1999-04-20	5074-1998	
1999-05-21	3056-1999	
1999-06-30	2561-1998	
1999-09-07	3377-1999	
1999-10-12	9029-1997	
1999-12-21	2479-1999	
2000-03-21	635-1999	
2000-05-09	8377-1998	

Kammarrätten i Jönköping

1999-01-18	4911-1997
1999-03-05	4212-1998
1999-05-27	3913-1997
1999-06-16	942-1998
1999-07-13	3282-1998
1999-09-23	2372-1998
1999-12-10	864-1996

Kammarrätten i Göteborg

1998-03-27	7947-1997	Ej PT 1999-06-08
1998-04-08	5711-1997	Ej PT 1999-07-15
1998-10-09	5292-1997	Ej PT 1999-06-08
1998-11-06	595-1998	Ej PT 1999-06-08
1998-11-06	596-1998	Ej PT 1999-06-08
1998-11-06	597-1998	Ej PT 1999-06-08
1998-11-06	598-1998	Ej PT 1999-06-08

1999-01-02	930-1997	
1999-02-05	6208-1997	Ej PT 1999-12-19
1999-03-16	8033-1997	
1999-04-20	6458-1998	
1999-05-07	1683-1998	Ej PT 2000-10-31
1999-05-12	4842-1998	
1999-06-14	1093-1997	
1999-07-01	455-1999	
1999-10-05	4635-1997	
1999-10-05	8299-1998	
1999-11-23	3117-1999	
2000-01-18	8303-1998	
2000-03-27	2532-1997	
2000-03-29	6138-1998	
2000-03-29	7160-1998	
2000-04-20	1368-1998	
2000-05-12	42-1999	
2000-05-22	7227-1999	
2000-05-22	7965-1998	
2000-06-05	392-2000	
2000-06-22	2415-2000	

Kammarrätten i Sundsvall

1998-12-14	2928-1997	Ej PT 1999-06-04
1999-01-29	932-1997	
1999-02-09	3590-1997	
1999-02-24	502-1998	
1999-02-26	1985-1997	
1999-03-05	875-1998	
1999-04-21	1496-1998	
1999-04-30	627-1998	
1999-06-23	1713-1998	
1999-06-16	942-19980	
1999-10-28	1974-1997	
1999-11-10	1124-1999	
1999-11-29	3895-1998	
2000-01-11	1148-1999	
2000-05-12	1239-1997	
2000-05-15	2862-1998	
2000-06-15	841-2000	

Följande RFV ANSER har publicerats under år 2000:

- 2000:1 Regeringsrättens domar juli 1998 – december 1999. En rättsfallsöversikt
- 2000:2 Handikappersättning. Domar 1990 – juni 1999. Rättslägesöversikt
- 2000:3 Utvärdering av det reformerade tandvårdsstödet – 1999, det första året
- 2000:4 Eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag efter avstämning. Uppföljning av hanteringen hos försäkringskassorna och effekterna för bidragshushållen av de ändrade reglerna.